

Program INTERREG SFC2021

CCI	2021TC16RFCB011
Tytuł	(Interreg VI-A) Poland-Slovakia
Wersja	1.1
Pierwszy rok	2021
Ostatni rok	2027
Kwalifikowalny od	2021-01-01
Kwalifikowalny do	2029-12-31
Nr decyzji KE	C(2022)6939
Data decyzji KE	2022-09-26
Regiony NUTS objęte programem	PL214 - Krakowski PL218 - Nowosądecki PL219 - Nowotarski PL21A - Oświęcimski PL225 - Bielski PL22C - Tyski PL821 - Krośnieński PL822 - Przemyski PL823 - Rzeszowski SK031 - Žilinský kraj SK04 - Východné Slovensko SK041 - Prešovský kraj SK042 - Košický kraj
Komponent	Komponent A: CB Program zewnętrznej współpracy transgranicznej (EWT, IPA III – współpraca transgraniczna, ISWMR – współpraca transgraniczna)

Spis treści

1. Wspólna strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne	6
1.1. Obszar objęty programem (nie jest wymagane dla programów Interreg C)	6
1.2. Wspólna strategia programu: Podsumowanie głównych wspólnych wyzwań z uwzględnieniem różnic i nierówności gospodarczych, społecznych i terytorialnych, a także wspólnych potrzeb inwestycyjnych i komplementarności oraz synergii z innymi programami i instrumentami finansowania, wniosków z dotychczasowych doświadczeń oraz strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego, w przypadku gdy obszar objęty programem w całości lub w części jest objęty co najmniej jedną strategią	7
1.3. Uzasadnienie wybranych celów polityki oraz celów specyficznych Interreg, odpowiadających im priorytetów, celów szczegółowych oraz form wsparcia z uwzględnieniem, w stosownych przypadkach, kwestii brakujących połączeń w infrastrukturze transgranicznej	25
Tabela 1	25
2. Priorytety	33
2.1. Priorytet: 1 - Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze	33
2.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.4. Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	33
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	33
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	35
2.1.1.2. Wskaźniki	36
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	36
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu	37
2.1.1.3. Główne grupy docelowe	38
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych	39
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych	40
2.1.1.6. Indykatory podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji	41
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	41
Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	42
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne	43
2.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	44
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	44
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	46
2.1.1.2. Wskaźniki	47
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	47
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu	48
2.1.1.3. Główne grupy docelowe	49
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych	50
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych	51
2.1.1.6. Indykatory podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji	52
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	52

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	53
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne	54
2.1. Priorytet: 2 - Lepiej połączone Pogranicze.....	55
2.1.1. Cel szczegółowy: RSO3.2. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	55
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	55
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	58
2.1.1.2. Wskaźniki	59
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	59
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu.....	60
2.1.1.3. Główne grupy docelowe.....	61
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych.....	62
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych.....	63
2.1.1.6. Indykatywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji.....	64
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	64
Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	65
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne.....	66
2.1. Priorytet: 3 - Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze.....	67
2.1.1. Cel szczegółowy: RSO4.6. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	67
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	67
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	70
2.1.1.2. Wskaźniki	71
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	71
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu.....	72
2.1.1.3. Główne grupy docelowe.....	73
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych.....	74
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych.....	75
2.1.1.6. Indykatywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji.....	76
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	76
Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	77
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne.....	78
2.1. Priorytet: 4 - Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza	79
2.1.1. Cel szczegółowy: ISO6.1. Zwiększanie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium, i zainteresowanych stron (wszystkie komponenty).....	79
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	79
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	81
2.1.1.2. Wskaźniki	82
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	82
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu.....	83

2.1.1.3. Główne grupy docelowe.....	84
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych.....	85
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych.....	86
2.1.1.6. Indykatorywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji.....	87
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	87
Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	88
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne.....	89
2.1.1. Cel szczegółowy: ISO6.3. Budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie (komponenty A, D i, w stosownych przypadkach, komponent B).....	90
2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego	90
2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków	92
2.1.1.2. Wskaźniki	93
Tabela 2 - Wskaźniki produktu	93
Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu.....	94
2.1.1.3. Główne grupy docelowe.....	95
2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych.....	96
2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych.....	97
2.1.1.6. Indykatorywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji.....	98
Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji	98
Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania	99
Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne.....	100
3. Plan finansowy	101
3.1. Środki finansowe w podziale na poszczególne lata.....	101
Tabela 7	101
3.2. Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe	102
Tabela 8	102
4. Działania podjęte w celu zaangażowania odpowiednich partnerów programu w przygotowanie programu INTERREG oraz rola tych partnerów programu we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji ...	103
5. Podejście do informowania o programie INTERREG i jego widoczności (cele, grupy docelowe, kanały komunikacyjne, w tym wykorzystanie mediów społecznościowych, w stosownych przypadkach, planowany budżet i stosowne wskaźniki monitorowania i ewaluacji).....	107
6. Wskazanie wsparcia dla projektów o małej skali, w tym małych projektów w ramach funduszy małych projektów	110
7. Przepisy wykonawcze.....	111
7.1. Instytucje programu.....	111
Tabela 9	111
7.2. Procedura utworzenia wspólnego sekretariatu	112
7.3. Podział odpowiedzialności pomiędzy uczestniczącymi państwami członkowskimi oraz, w stosownych przypadkach, państwami trzecimi lub krajami partnerskimi oraz KTZ w przypadku korekt finansowych dokonywanych przez instytucję zarządzającą lub Komisję	113
8. Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami.....	114
Tabela 10: Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami	114
Aneks 1	115
A. Podsumowanie głównych elementów.....	115

B. Szczegółowe informacje według rodzaju operacji	116
C. Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych ..	117
1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):	117
2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art. 94 ust. 2 są właściwe dla danego rodzaju operacji:.....	118
3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję	119
4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych:	120
5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób zbierania i przechowywania:	121
Aneks 2	122
A. Podsumowanie głównych elementów.....	122
B. Szczegółowe informacje według rodzaju operacji	123
Aneks 3: Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem - Art. 22 ust. 3 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów.....	124
DOKUMENTY	125

1. Wspólna strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne

1.1. Obszar objęty programem (nie jest wymagane dla programów Interreg C)

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. a), art. 17 ust. 9 lit. a)

Program dotyczy współpracy transgranicznej pomiędzy Polską i Słowacją. Został przygotowany przez polsko-słowacką grupę roboczą (GR) oraz ekspertów. W skład GR weszli przedstawiciele:

- regionów i euroregionów,
- EUWT,
- partnerów społecznych i gospodarczych,
- społeczeństwa obywatelskiego,
- wojewodów,
- ministerstw odpowiedzialnych za rozwój regionalny obu krajów.

Dokument programowy powstał w oparciu o analizę społeczno-gospodarczą Obszaru Wsparcia (dalej zamiennie OW lub Pogranicze), analizę jego słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń rozwojowych. Uwzględniono również doświadczenia w realizacji programów Polska – Słowacja w latach 2007–2013 i 2014–2020.

OW skupiony jest wokół Karpat. Obszary górskie stanowią ogromne bogactwo Pogranicza. Z drugiej strony utrudniają, a czasami uniemożliwiają szybkie i swobodne przemieszczanie się mieszkańców oraz turystów.

Powierzchnia OW wynosi ponad 39 tys. km², z czego prawie 60% znajduje się w Polsce. OW jest taki sam jak w programie na lata 2014–2020. Wynika to z woli dalszej współpracy samorządów oraz wspólnych wyzwań i potrzeb regionu.

OW obejmuje:

- w Polsce – w województwie śląskim: podregion bielski i powiat pszczyński z podregionu tyskiego; w województwie małopolskim: podregiony oświęcimski, nowosądecki, nowotarski oraz powiat myślenicki z podregionu krakowskiego; w województwie podkarpackim: podregiony krośnieński i przemyski, powiat m. Rzeszów oraz powiat rzeszowski z podregionu rzeszowskiego,
- na Słowacji – podregiony: Żyliński Kraj Samorządowy i Preszowski Kraj Samorządowy oraz powiat Spiska Nowa Wieś w Koszyckim Kraju Samorządowym.

W 2018 r. liczba ludności OW wyniosła prawie 5,2 mln, z czego około 70% mieszkało w Polsce. Większość słowackich terenów miała niższą gęstość zaludnienia niż średnia krajowa (111 osób/km²). W Polsce, zachodnia część OW była bardziej zaludniona niż średnia krajowa (123 osoby/km²). Z kolei na wschodzie niemal wyłącznie podkarpackie miasta na prawach powiatu miały gęstość zaludnienia wyższą od średniej krajowej.

1.2 Wspólna strategia programu: Podsumowanie głównych wspólnych wyzwań z uwzględnieniem różnic i nierówności gospodarczych, społecznych i terytorialnych, a także wspólnych potrzeb inwestycyjnych i komplementarności oraz synergii z innymi programami i instrumentami finansowania, wniosków z dotychczasowych doświadczeń oraz strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego, w przypadku gdy obszar objęty programem w całości lub w części jest objęty co najmniej jedną strategią

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. b), art. 17 ust. 9 lit. b)

Prace nad programem Interreg Polska – Słowacja 2021–2027 (dalej zamiennie program Polska – Słowacja lub Program) rozpoczęły się w czerwcu 2019 roku, a zakończyły w grudniu 2021 roku. Polsko-słowacka GR we współpracy z ekspertami zewnętrznymi dokładnie przeanalizowała wszystkie mocne i słabe strony, jak również szanse i zagrożenia OW. Następnie opracowała drzewa problemów i drzewa celów. Lista problemów oraz wyzwań, które stoją przed OW jest długa. Bogaty jest jednocześnie wachlarz możliwości rozwoju Pogranicza. Ze względu na ograniczone środki finansowe dostępne w Programie, GR wybrała cztery najważniejsze tematy współpracy. Są to:

- natura i przystosowanie do zmian klimatu,
- dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz zrównoważona turystyka,
- mobilność transgraniczna,
- współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza.

W ramach wskazanych obszarów GR określiła wyzwania, które mogą być skuteczniej rozwiązane w polsko-słowackim partnerstwie niż oddzielnie przez Polskę i Słowację.

Lata 2020-2021 to czas pandemii COVID-19. Nowe, spowodowane pandemią wyzwania pojawiły się w sferze społeczno-gospodarczej, w tym m.in. w odniesieniu do rynku pracy, turystyki, kultury, transportu czy współpracy transgranicznej.

Sytuacja społeczno-gospodarcza na Pograniczu, wspólne wyzwania

Opis sytuacji społeczno-ekonomicznej Pogranicza bazuje na najbardziej aktualnych danych statystycznych, dostępnych w czasie pracy nad analizą społeczno-gospodarczą OW (2019-2020). W większości pochodzą one z roku 2018. W przypadku braku danych, wykorzystano dane starsze – w tym także z roku 2016. W porównaniach uwzględniano zazwyczaj okres 2015-2018.

Demografia

OW zamieszkuje statystycznie młoda społeczność (poniżej 40 roku życia). Dotyczy to w szczególności terenów słowackich oraz południowej części województwa małopolskiego. Jednocześnie, w latach 2015-2018 na Pograniczu wzrósł udział ludności w wieku emerytalnym oraz spadł odsetek osób w wieku produkcyjnym. Wzrost udziału ludności w najmłodszej, przedprodukcyjnej grupie wiekowej odnotowano jedynie w czterech jednostkach terytorialnych Pogranicza: Rzeszowie (+0,9 p.p.), kraju żylińskim (+0,2 p.p.), podregionie bielskim (+0,2 p.p.) i kraju preszowskim (+0,1 p.p.).

Saldo migracji wewnętrznej i zewnętrznej jest wyraźnie ujemne w kraju żylińskim i preszowskim, a także w wielu powiatach wschodniej części OW (w Polsce). Oznacza to, iż więcej mieszkańców z tych terenów decyduje się na przeprowadzkę (do innych terenów swojego kraju lub za granicę), niż ludności napływowej osiedla się na nim.

W latach 2015-2018 wzrosła o około 17,5 tys. liczba mieszkańców OW. Długookresowe prognozy

ludności dla obydwu krajów przewidują jednak jej stopniowe zmniejszanie się. Obserwowane oraz przewidywane przyszłe tempo spadku liczby ludności jest wyższe w północnej części OW (w Polsce). Z prowadzonych analiz wynika, że do roku 2030 będziemy mieć do czynienia ze starzeniem się społeczeństwa Pogranicza. Dodatkowo, obszar ten wyludni się (poza głównymi ośrodkami miejskimi).

Do największych wyzwań w obszarze demografii należą:

- ograniczenie odpływu ludności z OW,
- budowanie integracji międzypokoleniowej, w tym w szczególności osób starszych, których udział w populacji Pogranicza będzie wzrastać.

Strefa społeczna

Szkolnictwo

W ostatnich latach maleje liczba uczniów szkół podstawowych. Sam spadek liczby szkół jest jednak niewielki. Samorządy starają się bowiem utrzymywać takie placówki pomimo ich niskiej opłacalności. Daleki dojazd do szkoły (nawet jeśli jest zapewniany przez gminę) jest uciążliwy dla dzieci i utrudnia ich szansę rozwoju.

Na poziomie szkół średnich większość młodzieży z OW wybiera ogólny profil kształcenia. Młodzi ludzie traktują ten etap jako wstęp do edukacji akademickiej. Szkoły zawodowe w obydwu krajach były przez lata niedoinwestowane. W efekcie oferowały niski poziom nauczania, przez co nie cieszyły się dobrą opinią wśród uczniów i ich rodziców. W ostatnich latach, również na skutek wykorzystania środków unijnych, poprawia się poziom nauczania w szkołach zawodowych. Mają one szansę stać się atrakcyjnym wyborem dla osób, które chcą zdobyć podstawy edukacyjne w obszarze przyszłej pracy zawodowej, a nie są zainteresowane studiami wyższymi.

Liczba absolwentów szkół wyższych na Słowacji jest niższa od średniej unijnej. W Polsce znacznie przekracza tę wartość. Częściowo powodem tego może być większa dostępność szkół wyższych po polskiej stronie Pogranicza. Wiele z tych placówek to podmioty prywatne. Reprezentują one zróżnicowany poziom nauczania. Znajduje to wyraz np. w wynikach ewaluacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Polscy pracodawcy wiedzą, że nie zawsze dyplom poświadcza posiadanie przez absolwenta konkretnych umiejętności. Z tej perspektywy, studia po słowackiej stronie są obecnie lepiej oceniane. Dyplom uczelni wyższej nadal jest tam traktowany jako potwierdzenie określonego kapitału intelektualnego absolwenta. Przeciętnie jest on znacznie bardziej cenionym kandydatem niż osoba, która nie ukończyła studiów.

Rynek pracy

W latach 2015-2018 wyraźnie poprawiła się sytuacja na rynku pracy na OW. Ogólny poziom bezrobocia spadł. Spadek bezrobocia był najniższy wśród osób młodych, najslabiej wykształconych i długotrwale bezrobotnych. Oznacza to, iż bezrobotnych z tych grup dzielą coraz większe bariery finansowe i społeczne od osób pracujących.

Na całym Pograniczu obserwuje się niedopasowanie kompetencji osób poszukujących pracy oraz pracowników do potrzeb pracodawców. Brakuje osób, które wykonują zawody specjalistyczne (w tym zwłaszcza w obszarze nowych technologii). Firmy potrzebują pracowników wykwalifikowanych z różnych branż. Równocześnie, na lokalnym rynku jest zbyt wielu pracowników niewykwalifikowanych. Dużo jest także osób o profilu humanistyczno-społecznym i artystycznym. Zwłaszcza przedstawiciele tej drugiej grupy często znajdują pracę w dużych miastach poza OW, np. w Krakowie, Katowicach czy

Koszycach.

Wschodnia część Pogranicza cechuje się wyższymi odsetkami osób zagrożonych ubóstwem oraz korzystających z opieki społecznej. Jest to teren znacznego zagrożenia marginalizacją społeczno-ekonomiczną. Dodatkowo, coraz większym problemem staje się niedostateczne włączenie społeczne migrantów oraz mniejszości narodowych i etnicznych (np. Romów i Ukraińców). Poza trudnościami na rynku pracy (wynikającymi np. z barier językowych czy niewystarczających kompetencji), muszą oni również przewyższać różnice kulturowe. Na sytuację na rynku pracy OW niekorzystnie wpłynęła pandemia COVID-19. Jej negatywne konsekwencje dotyczą przede wszystkim mieszkańców Pogranicza pracujących w branży turystycznej, gastronomii, instytucjach kultury, transporcie lokalnym oraz innych podmiotach sektora MŚP.

Do największych wyzwań w sferze społecznej należą:

- zwiększenie dopasowania kompetencji pracowników do potrzeb pracodawców,
- tworzenie warunków do zdobywania umiejętności i kompetencji przez osoby w różnym wieku i o różnym statusie społecznym.

Sfera gospodarcza

Pogranicze jest obszarem rozwijającym się. Produkt Krajowy Brutto (PKB) w przeliczeniu na mieszkańca nie przekroczył 75% średniej unijnej. Jednak OW systematycznie nadrabia różnice rozwojowe. Najlepsze wyniki gospodarcze mają północne tereny OW, głównie Śląsk i Małopolska. Cechują się one wyższym poziomem przedsiębiorczości (rozumianej jako wyższa liczba firm w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców) niż pozostałe części OW. Północna i zachodnia część OW radzi sobie gospodarczo lepiej niż południowe i wschodnie tereny.

Struktura przedsiębiorstw według wielkości czy rodzaju prowadzonej przez nie działalności gospodarczej jest jednorodna na całym Pograniczu. Dominują tu mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. ¼ ogółu firm zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych. Pomimo olbrzymiego potencjału naturalnego i kulturowego, przedsiębiorstwa działające w obszarach związanych z turystyką i rekreacją stanowią jedynie nieco ponad 5% wszystkich firm po polskiej stronie OW oraz prawie 14% po stronie słowackiej. Celowe wydaje się jednak kierowanie wsparcia do tego typu podmiotów, w szczególności w związku z kryzysem branży turystycznej spowodowanym pandemią COVID-19.

Pogranicze ma słaby potencjał działalności badawczo-rozwojowej (B+R). Największy zasób kadr dla sfery B+R posiada województwo małopolskie, zaś najmniejszy Środkowa Słowacja (Stredné Slovensko). W tym sektorze jest tu niemal dziesięciokrotnie mniej zatrudnionych niż w Małopolsce. Prawdopodobnie, większość zasobów ludzkich, a także środków finansowych lokowana jest poza OW (dla wiodących regionów – w Katowicach, Krakowie). Małopolska i Podkarpacie ponoszą najwyższe nakłady krajowe brutto na działalność B+R w przeliczeniu na mieszkańca (odpowiednio - 208 EUR oraz 89 EUR). Dla porównania, Wschodnia Słowacja (Východné Slovensko) miała najniższe na OW nakłady krajowe brutto na działalność B+R w przeliczeniu na mieszkańca, tj. niecałe 59 EUR. W ostatnich latach różnie przeciętna wysokość nakładów przedsiębiorstw na B+R w przeliczeniu na mieszkańca OW. W Polsce tempo przyrostu nakładów na B+R jest nieco szybsze.

Zachodnia część Pogranicza ma potencjał do rozwoju innowacyjnych gałęzi gospodarki (np. rozwiązania IT są silnie wspierane w okolicach Żyliny). Rzeszów i okoliczne miasta są zaś siedzibą wielu liczących się firm z branży lotniczej. Ogólnie jednak, firmy wydają się mieć ograniczoną motywację wewnętrzną do prowadzenia prac B+R. W tym zakresie polegają zazwyczaj na zewnętrznym wsparciu finansowym.

Do największych wyzwań w sferze gospodarczej należą:

- wspieranie powstawania i rozwoju firm z branży turystycznej i rekreacyjnej,
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom COVID-19 przede wszystkim w branży turystycznej i rekreacyjnej,
- promocja przedsiębiorczości i tworzenie warunków do rozwijania transgranicznej współpracy gospodarczej.

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz turystyka

Polsko-słowacka GR uznała, że największym potencjałem Pogranicza jest turystyka. Turystyka rozwija się w oparciu o najcenniejsze zasoby OW, którymi są dziedzictwo kulturowe oraz przyrodnicze.

Dziedzictwo kulturowe i dziedzictwo przyrodnicze

Na Pograniczu występują m.in.:

- dobrze zachowane kompleksy wiejskie i małe miasteczka,
- zamki i konstrukcje obronne,
- zabytkowe układy miejskie,
- muzea, galerie i biblioteki,
- zabytkowe zespoły uzdrowiskowe,
- skanseny,
- obiekty architektury drewnianej,
- unikatowe przykłady zachowanej architektury sakralnej,
- inne obiekty materialnego dziedzictwa związanego z kulturą górską (pasterską) oraz ślady i obiekty archeologiczne i etnograficzne,
- obiekty i obszary dziedzictwa przyrodniczego, w tym obszary NATURA 2000, parki narodowe i rezerваты przyrody.

OW obfituje w obiekty dziedzictwa kulturowego, zarówno pojedyncze, jak i całe kompleksy. W sumie jest ich prawie 11,5 tys., z czego 10 obiektów znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Kultywowana jest tradycja, kultura i rzemiosło ludowe. Pogranicze słynie m.in. z wyrobów skórzanych, haftów, wyrobów z drewna, czy malarstwa na szkle. Artyści ludowi zajmują się m.in. bibułkarstwem, koronkarstwem, ceramiką oraz druciarstwem. Regularnie odbywają się spotkania folklorystyczne i festiwale muzyki ludowej, np. promujące folklor, produkty lokalne i gastronomię. Wiele z cyklicznych imprez ma kilkudziesięcioletnią historię i cieszy się dużym uznaniem w Europie oraz na świecie. Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny dowód obecności na tym terenie nie tylko Polaków i Słowaków, ale także Rusinów, Łemków, Żydów, Niemców, Wołochów, Ormian, Węgrów, Romów i innych.

Pod względem walorów krajobrazu i jego zróżnicowania, a także zasobów przyrodniczych OW należy do najcenniejszych w skali Polski oraz Słowacji. Znajduje się tu około 300 obszarów NATURA 2000, które w sumie obejmują prawie 56% terytorium OW. Na Pograniczu zlokalizowanych jest 13 parków narodowych oraz 16 parków krajobrazowych, które zajmują łącznie ok. 26% obszaru. Występują rezerваты biosfery UNESCO, a także obszary wodno-błotne objęte Konwencją Ramsarską. 48% obszaru stanowią lasy iglaste i liściaste. OW obfituje w źródła wód mineralnych i termalnych, które wykorzystywane są do celów terapeutycznych i rekreacyjnych. Z wód tych czerpią 24 uzdrowiska ulokowane na OW.

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze łączą góry, które pokrywają znaczącą część OW. Szczególnie atrakcyjne pod tym względem są Tatry, Pieniny, liczne pasma Beskidów oraz Mała i Wielka Fatra. Piękne widoki, liczne przełęcze, doliny, wąwozy, czy przełomy rzek oraz kultura zdeterminowana górskim charakterem OW przyciągają turystów. Możliwość kontaktu z naturą, w tym z tą nienaruszoną przez działalność człowieka oraz walory kulturowe to podstawa i siła turystyki na Pograniczu.

Turystyka

Dzięki bogatym i zróżnicowanym zasobom przyrodniczym oraz kulturowym oferta turystyczna Pogranicza jest niezwykle urozmaicona.

Przez OW przebiegają różnorodne szlaki tematyczne, w tym m.in.:

- szlaki architektury drewnianej,
- szlak cysterski,
- szlak gotycki,
- szlak zabytków techniki,
- turystyczny szlak kolejowy przez Karpaty,
- szlak sanktuariów i miejsc kultu religijnego.

Bardzo popularne wśród mieszkańców i turystów są rowerowe szlaki turystyczne. Liczba kilometrów dostępnych tras rowerowych rośnie z roku na rok. Przez OW prowadzi z północy na południe Europy trasa EuroVelo 11 (niektóre odcinki tej trasy zostały wybudowane w ramach programu Polska – Słowacja 2014–2020).

Na Pograniczu uprawiana jest m.in. turystyka:

- przyrodnicza,
- rekreacyjna,
- kulturowa
- i uzdrowska.

Sezon turystyczny na OW trwa praktycznie cały rok. Baza noclegowa OW jest dość dobrze rozwinięta, chociaż jej rozłożenie jest zróżnicowane. Rozmieszczenie kwater turystycznych jest powiązane z atrakcjami, takimi jak zabytki kultury, walory krajobrazu oraz warunkami do rekreacji, wypoczynku i uprawiania sportów. Najwięcej obiektów i miejsc noclegowych znajduje się w podregionie nowotarskim oraz w kraju żylińskim. Z kolei najmniejszą bazę noclegową mają podregiony tyski, oświęcimski i przemyski.

Na ruch turystyczny i długość pobytu turystów duży wpływ ma marka regionu. Polskie i słowackie władze samorządowe są członkami euroregionów oraz Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej (EUWT). Zabiegają one o wszechstronny rozwój graniczących ze sobą regionów, w tym tworzenie nowych oraz rozwój istniejących regionalnych marek turystycznych. Marki te łączą atrakcje i potencjał większego obszaru geograficznego. W ten sposób powstaje zintegrowana i różnorodna oferta turystyczna. Taką marką są Beskidy, a także Tatry, Spisz, Orawa i Liptów (Liptov). Na obszarze Euroregionu Karpackiego wdrażana jest marka Carpathia. W obrębie OW rozwijają się takie produkty jak np. „Szlak wokół Tatr”. Projekt ten był dofinansowany przez polsko-słowacki program współpracy

transgranicznej w latach 2007–2013 i 2014–2020.

Na Pograniczu w dużej mierze brakuje powiązań pomiędzy ofertami i produktami turystycznymi. Wskazana jest współpraca różnych sektorów i podmiotów w celu tworzenia wspólnych ofert, w tym dostosowania atrakcji i zabytków do osób z niepełnosprawnościami. Jedną z przeszkód w rozwoju turystyki stanowi brak kompleksowej informacji turystycznej o zasobach kulturowych i przyrodniczych oraz szerokim wachlarzu możliwości spędzania wolnego czasu.

Pandemia COVID-19

Pandemia koronawirusa spowodowała poważne konsekwencje dla turystyki na OW. Skutki pandemii dotkliwie odczuwają firmy, które prowadzą działalność hotelarską, gastronomiczną, transportową oraz branże z nimi powiązane. Z poważnymi problemami borykają się zarówno duże ośrodki wypoczynkowe, jak i tysiące mikro przedsiębiorców oferujących wynajmem kwater, usługi przewodnickie, sprzedaż pamiątek, przewóz osób itd. Część placówek handlowych oraz usługowych musiało zakończyć swoją działalność, inne są zagrożone upadłością, a ich pracownicy utratą pracy.

Pandemia i obostrzenia z nią związane wymusiły przeniesienie wielu form aktywności, m.in. kulturalnej i oświatowej do internetu. Instytucje kultury rozpoczęły realizację nowych cykli i programów internetowych, a wydarzenia kulturalne online stały się codziennością. Przeniesienie aktywności do internetu kieruje uwagę na proces digitalizacji dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego Pogranicza i udostępniania go online. W ten sposób społeczeństwo ma dostęp do oferty kulturalnej, placówki kultury w dalszym ciągu funkcjonują, a szeroko rozumiani twórcy kultury utrzymują miejsca pracy.

Znaczna część środków finansowych Programu zostanie przeznaczona na rozwój społeczno-gospodarczy Pogranicza poprzez stymulowanie odbudowy branży turystycznej i kulturalnej. Takie rozwiązanie ma uzasadnienie ze względu na bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze polsko-słowackiego obszaru transgranicznego. Będą wspierane projekty, które zaadresują wyzwania społeczne i gospodarcze OW związane m.in. z trudną sytuacją popandemiczną i spowodowaną wojną na w Ukrainie. Projekty powinny uwzględniać zalecenia zielonej i cyfrowej transformacji, elementy innowacyjności oraz włączenia społecznego.

Do największych wyzwań w obszarze dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i turystyki należy stymulowanie rozwoju gospodarczego i społecznego m.in. poprzez:

- ochronę i zabezpieczanie istniejących zasobów przyrodniczych i kultury materialnej,
- zachowanie kultury niematerialnej,
- zrównoważone i możliwie szerokie udostępnianie (w tym poprzez digitalizację) usług, obiektów oraz zasobów kulturalnych i turystycznych,
- promocja zasobów przyrodniczych i kulturowych regionu, także poprzez wskazywanie miejsc dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami,
- rozwijanie sieci współpracy ośrodków turystycznych oraz ośrodków kultury w celu stworzenia i promocji wspólnych produktów i inicjatyw,
- stworzenie zintegrowanych systemów transgranicznej informacji turystycznej w celu łatwiejszego dostępu do bogatej oferty Pogranicza.

Bioróżnorodność i obszary cenne przyrodniczo

Środowisko przyrodnicze Pogranicza charakteryzują wspomniane już rozległe obszary chronione NATURA 2000. Obejmują one ochroną m.in. siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt.

Przez obszar Programu przebiega kilka korytarzy ekologicznych o europejskim znaczeniu, które pełnią ważną rolę w utrzymywaniu różnorodności biologicznej środowiska. Zapewniają one warunki do przemieszczania się, schronienia i dostępu do pożywienia dla zwierząt, umożliwiają także migrację różnych gatunków roślin.

Ważną funkcję w zapewnieniu równowagi biologicznej pełnią lasy. Najbardziej zalesione są obszary górskie. Tworzą one cenne krajobrazowo parki narodowe i krajobrazowe, jak również rezerwaty przyrody cenne pod względem gatunkowym zwierząt, roślin i grzybów. Bogactwo lasów przyciąga turystów, a zarazem jest źródłem inspiracji kulturowych Pogranicza.

Zasoby środowiska naturalnego OW wymagają szczególnej uwagi. Działalność inwestycyjna (np. zabudowa terenu, budowa nowych szlaków komunikacyjnych) prowadzi do fragmentacji siedlisk i przerywania korytarzy ekologicznych. Zmiany użytkowania gruntów, w tym w wyniku intensyfikacji działalności rolniczej, prowadzą do utraty mozaikowości siedlisk oraz do pogarszania ich stanu. Środowisko stało się więc istotnym obszarem tematycznym, którym zajmuje się Program. Należy je chronić i dbać o nie, aby zachować je dla obecnych i następnych pokoleń. Właściwa gospodarka tymi zasobami pozwala także na bezpieczne korzystanie z nich przez ludzi. Zajmują się tym m.in. instytucje, które swoimi działaniami chronią ekosystem (w tym gatunki chronione). Dla instytucji tych Program zapewnia środki na współfinansowanie projektów, które będą służyły zabezpieczeniu i zachowaniu różnorodności biologicznej ekosystemów, w tym gatunków roślin i zwierząt z terenów różnych form ochrony przyrody na OW.

Powietrze

Istotnym problemem zwłaszcza w północno-zachodniej części OW, jest wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza. Występuje ono zwłaszcza w licznych górskich kotlinach, szczególnie w tych, w których ulokowane są ośrodki miejskie. Na poziom stężeń zanieczyszczeń powietrza w tym rejonie (głównie po stronie polskiej) ma wpływ przede wszystkim emisja zanieczyszczeń, w tym pyłowych z sektora bytowo-komunalnego. Pochodzą one głównie z instalacji grzewczych, z podgrzewania ciepłej wody w budynkach indywidualnych, a także małych zakładów rzemieślniczych, w niewielkim zakresie z lokalnych zakładów przemysłowych.

Ważną rolę i duży potencjał w ograniczaniu zanieczyszczeń powietrza posiadają powierzchnie leśne.

Równie istotną rolę w tym zakresie mają działania informacyjno-edukacyjne, w tym uświadamianie mieszkańcom szkodliwości spalania paliw stałych oraz odpadów. Duży potencjał w budowaniu świadomości społeczeństwa posiadają obywatelskie inicjatywy społecznej kontroli jakości powietrza takie jak np. Polski Alarm Smogowy.

Gospodarka odpadami

Pogranicze zmagają się z problemami związanymi z gospodarką odpadami. Poprawy wymaga gospodarka odpadami komunalnymi, w tym niski poziom recyklingu. Oba kraje przetwarzają mniejszą ilość odpadów niż wynosi średnia w krajach UE (blisko 46%). Słowacja poddaje recyklingowi 23% odpadów, a Polska 44%. Nieco lepiej wygląda poziom recyklingu odpadów elektronicznych. Przy średniej UE na poziomie ok. 36% jest to odpowiednio: 40% w Słowacji oraz 41% w Polsce. Konieczna jest zatem popularyzacja

oraz upowszechnienie modelu gospodarki o obiegu zamkniętym.

Skutki zmian klimatu i zarządzanie kryzysowe

Dynamicznie zmieniające się warunki meteorologiczne i hydrologiczne na skutek postępujących zmian klimatu powodują m.in. okresowe susze, które występują głównie w północnej (polskiej) części OW i powodowane nimi pożary. Z kolei w wyniku gwałtownych opadów, w tym w szczególności deszczy nawalnych w zlewniach na obszarach górskich niebezpiecznie podnosi się okresowo poziom rzek. Skutkiem tego są podtopienia i powodzie.

Kluczowym problemem jest niedostateczne przystosowanie obszaru Pogranicza i jego infrastruktury ochrony środowiska do postępujących zmian klimatu. Przystarzała infrastruktura hydrotechniczna nie zapewnia skutecznej ochrony przeciwpowodziowej. Niewystarczająca okrywa roślinna oraz powiększanie powierzchni utwardzonych, szczególnie na terenach zurbanizowanych, wywołują nadmierny spływ powierzchniowy. Możliwości magazynowania wody, wynikające z zagospodarowania terenu (tereny zielone, poldery), oraz gromadzenia wód deszczowych i roztopowych są niewystarczające dla przeciwdziałania skutkom deszczy nawalnych i suszy.

Program będzie przykładał szczególną wagę do działań mających na celu ograniczenie negatywnego wpływu działalności człowieka na klimat oraz przystosowanie OW do zmian klimatycznych.

W Polsce i na Słowacji występują różnice w systemach zarządzania kryzysowego. Dotyczą m.in. przepisów i kompetencji w zakresie ochrony ludności oraz postępowania w przypadku wystąpienia katastrof. Niespójność przepisów zmniejsza wydajność operacyjną służb ratunkowych, a także szybkość podejmowania wspólnych interwencji w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Konieczne wydaje się opracowanie systemów współpracy służb ratunkowych, a także wspólnych (działających na tych samych zasadach) systemów ostrzegania mieszkańców.

Do największych wyzwań w obszarze środowiska należą m.in.:

- ochrona bioróżnorodności i odbudowa właściwego stanu gatunków i siedlisk,
- utrzymanie łączności i nieprzerywanie ciągłości korytarzy ekologicznych,
- edukacja dotycząca ochrony środowiska oraz promocja aktywności ukierunkowanych na poprawę stanu środowiska naturalnego,
- przystosowanie do zmian klimatu i łagodzenie ich skutków oraz stymulowanie efektywnej współpracy i wzmocnienie potencjału operacyjnego służb ratunkowych,
- poprawa stanu środowiska, głównie powietrza i wód powierzchniowych, poprzez inwestycje w infrastrukturę.

Transport i komunikacja

Transport i komunikacja są kolejnymi tematami niezwykle ważnymi dla polsko-słowackiej współpracy transgranicznej.

Sieć drogowa

Przez OW przebiegają drogowe połączenia sieci kompleksowej TEN-T, drogi ekspresowe i autostrady oraz sieć dróg krajowych, wojewódzkich i lokalnych. Pomimo że szlaki komunikacyjne są ciągle rozbudowywane i modernizowane, transgraniczna infrastruktura drogowa wymaga dalszych usprawnień. Niewystarczająca liczba i zwłaszcza jakość połączeń transgranicznych utrudnia sprawne przemieszczanie się mieszkańców, a także dalszy rozwój turystyki. Zła jakość lub wręcz brak dróg utwardzonych utrudniają korzystanie z wielu obiektów turystycznych o transgranicznym znaczeniu.

Najsłabiej rozwinięta sieć drogowa jest w podregionach krośnieńskim, przemyskim oraz w kraju żylińskim.

Problemy te, jak również słabo rozwinięta sieć połączeń (autobusowych i kolejowych) Pogranicza sprawia, że jego mieszkańcy oraz turyści wybierają zazwyczaj prywatny samochód jako środek transportu. Spowodowane tym zatłoczenie na drogach, objazdy realizowane wąskimi, nieprzystosowanymi do dużego natężenia ruchu drogami wyrządza duże szkody w środowisku naturalnym. Ponadto wysokie natężenie ruchu kołowego wpływa niekorzystnie na bezpieczeństwo mieszkańców Pogranicza i podróżnych. Jednocześnie, powszechne korzystanie z samochodów prywatnych znacznie zmniejsza zapotrzebowanie na transport publiczny.

Niezadawalający jest również stan niektórych obiektów mostowych oraz nawierzchni dróg. Istotnym problemem dla całego OW jest także niespójność parametrów technicznych dróg. Ograniczenia dopuszczalnej masy całkowitej pojazdów do 7,5 t, które występują na części słowackich dróg, utrudniają przewóz ładunków o dużym tonażu.

Ograniczenia wynikające ze złego stanu i niedostatecznego rozwoju sieci drogowej prowadzą do wniosku, że zastosowanie bardziej rozwiniętych rozwiązań technologiczno-informacyjnych (w tym systemów opartych na sztucznej inteligencji) nie jest wskazane na obecnym etapie rozwoju Pogranicza.

Od 2015 r. widoczna jest niewielka poprawa w zakresie rozwoju transgranicznego drogowego transportu publicznego. Jest on jednak obsługiwany głównie przez prywatnych przewoźników, co ogranicza jego trwałość i silnie uzależnia od opłacalności konkretnego połączenia. W 2019 r. uruchomiono publiczną linię transgraniczną: Bukowina Tatrzańska – Dolny Kubin, łączącą polskie Podhale ze słowacką Orawą. Inicjatywa zapoczątkowana dzięki dofinansowaniu z polskiego, rządowego Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych, zakładała jej utrzymywanie ze środków samorządowych (regionalnych i lokalnych). Jednak współpraca nie była kontynuowana i połączenie zostało zawieszona.

Podobnie – przygotowane w ramach programu 2014-2020 inicjatywy związane ze wsparciem transgranicznego transportu publicznego nie spotkały się z zainteresowaniem przewoźników. Oprócz niskiego obłożenia tego typu przewozów, przewoźnicy wskazywali bariery w organizacji transportu publicznego (znaczne różnice w polskim i słowackim prawie krajowym w zakresie transportu osób).

Celowe jest wspieranie w Programie nowych rozwiązań komunikacyjnych (w tym z zakresu elektromobilności czy transportu rekreacyjnego), które pozwoliłyby na zmniejszenie indywidualnego ruchu samochodowego. Dotyczy to zwłaszcza terenu ośrodków turystycznych i miejsc w pobliżu głównych atrakcji przyrodniczo-kulturowych Pogranicza.

Połączenia kolejowe

Przez OW przebiegają trzy transgraniczne linie kolejowe, uzupełnione równoleżnikową siecią połączeń krajowych. Do najważniejszych kolejowych połączeń transgranicznych należy magistrala kolejowa C-E 65 Katowice – Czechowice-Dziedzice – Bielsko Biała – Zwardoń (granica państwa) – Skalite Serafinów – Czadca – Żylna. Magistrala ta należy do VI Europejskiego Korytarza Transportowego, który łączy państwa nadbałtyckie z krajami położonymi nad Morzem Adriatyckim oraz na Bałkanach. Magistrala umożliwia połączenia pasażerskie pomiędzy polską i słowacką częścią OW. Drugim istotnym

połączeniem jest linia Tarnów – Muszyna – Leluchów (granica państwa) – Circ (Čirč)– Pławiec – Preszów – Koszyce. Linia ta na odcinku Circ – Koszyce należy do sieci TEN-T. Trzecim połączeniem transgranicznym (czynnym w sezonie letnim) jest linia Nowy Zagórz – Komańcza – Łupków – Medzilaborce. Wszystkie te linie posiadają potencjał turystyczny związany z położeniem w malowniczym paśmie Karpat. Przykładowo, trasa ostatniej wymienionej linii obfituje w piękne widoki na dolinę rzeki Osławy oraz okolice Przełęczy Łupkowskiej.

Pomimo prowadzonych inwestycji (finansowanych ze środków krajowych, jak również z innych niż program Polska – Słowacja programów UE) sieć infrastruktury kolejowej nadal jest niewystarczająco rozbudowana, szczególnie po stronie polskiej i przede wszystkim w województwie podkarpackim. Powodem tego jest m.in. ukształtowanie terenu. Niewielka liczba korzystających (szczególnie poza sezonem turystycznym) wpływa na niską opłacalność połączeń kolejowych. Po słowackiej stronie, zwłaszcza w zachodniej części, sytuacja jest nieco lepsza. Funkcjonują tu dogodne połączenia kolejowe pomiędzy Bratysławą i głównymi słowackimi miejscowościami turystycznymi. W celu zapewnienia efektywnego wykorzystania istniejących połączeń, użyteczne mogą okazać się działania informacyjno-promocyjne. Kolej może jednak nie zaspokajać w pełni potrzeb komunikacyjnych turystów z uwagi na ograniczoną sieć linii kolejowych. Niemniej, warto prezentować ją jako atrakcyjne uzupełnienie transportu kołowego (np. na jednodniowe, lokalne wycieczki powiązane z podziwianiem krajobrazów w trakcie podróży). Jeśli chodzi o mieszkańców OW warto podkreślać zalety wynikające z korzystania z kolei (np. zmniejszanie smogu w miastach, unikanie korków wynikających z ruchu turystycznego i tranzytowego). Wspólne działania promocyjne mogą wpłynąć na zwiększenie wykorzystania istniejących transgranicznych połączeń kolejowych.

Należy zauważyć, że pandemia COVID-19 wpłynęła negatywnie na transport publiczny (zarówno kołowy, jak i szynowy). Wprowadzono ograniczenia w zakresie przemieszczania się środkami komunikacji zbiorowej. Ludzie starali się ograniczać kontakty z innymi osobami. W miarę możliwości, wybierano częściej prywatną komunikację samochodową, rowerową czy nawet – na krótkich dystansach – pieszą. Spowodowało to czasowe zawieszanie połączeń. Dlatego też sektor transportowy należy uznać za jeden z działów gospodarki, który mocno odczuł konsekwencje pandemii.

Dostępność cyfrowa

Zgodnie z Border Orientation Paper dla polsko-słowackiego Pogranicza (Komisja Europejska, maj 2019), pod względem dostępności usług cyfrowych OW plasuje się poniżej średniej UE, która wynosi 68%. Polska osiąga nieco wyższe wyniki (63%) niż Słowacja (53%). Problemem w wielu rejonach obszaru jest niska przepustowość łączy teletechnicznych. Zmniejsza się także liczba telefonicznych łączy głównych przypadających na 1000 mieszkańców. Jest to zapewne związane z rozwojem telefonii komórkowej i bezprzewodowego dostępu do zasobów teleinformatycznych. Niezwykle istotnym czynnikiem umożliwiającym właściwe korzystanie z technologii teleinformatycznych jest dostęp do internetu. W polskiej części Pogranicza dostęp do internetu ma ponad 86% gospodarstw domowych. Wartość ta odpowiada średniej krajowej. Natomiast w słowackiej części OW dostęp do internetu jest zróżnicowany i wynosi 41% w Żylińskim Kraju Samorządowym, 56% w Preszowskim Kraju Samorządowym i 51% w Koszyckim Kraju Samorządowym. Przy czym średnia dla Słowacji to 54%.

Należy jednak zauważyć, iż internet mobilny charakteryzuje się niższą prędkością transferu danych niż łączy kablowe, a także mniejszą odpornością na wpływ warunków atmosferycznych. Jego wykorzystywanie może także ograniczać problem braku zasięgu (relatywnie częsty na terenach górskich). Oznacza to, iż w tym kontekście upowszechnienie internetu mobilnego nie musi oznaczać wzrostu jego efektywnego wykorzystywania.

W obu krajach, a szczególnie w północnej części (polskiej), widoczny jest niski stopień wykorzystania internetu w kontaktach z organami administracji publicznej. Jedynie 31% społeczeństwa polskiej części OW używa internetu do tego celu. W części słowackiej sytuacja ta wygląda lepiej – 47% społeczeństwa korzysta z internetu w kontaktach z administracją publiczną. Średnia w państwach UE wynosi 49%.

Do najważniejszych wyzwań w sferze transportu i komunikacji należą m.in.:

- modernizacja dróg i istniejących połączeń transgranicznych lokalnych i regionalnych w celu poprawy dostępności Pogranicza oraz poprawy dostępności do atrakcji turystycznych o transgranicznym znaczeniu,
- rozwijanie inicjatyw na rzecz korzystania z transportu publicznego kołowego i kolejowego oraz przygotowywanie analiz i studiów w tym zakresie,
- działania na rzecz niwelowania barier prawnych w zakresie transportu publicznego pomiędzy Polską i Słowacją.

Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza

Współpraca mieszkańców OW oraz instytucji, które działają na Pograniczu odgrywa nadrzędną rolę w budowaniu wzajemnego zaufania, a także wzmacnianiu polsko-słowackich relacji. Mieszkańcy oraz instytucje Pogranicza współpracują ze sobą od wielu lat. Jeszcze przed wstąpieniem Polski i Słowacji do UE wiele transgranicznych inicjatyw i małych projektów infrastrukturalnych było wspieranych ze środków programu Phare CBC.

Władze samorządowe, partnerskie porozumienia samorządowe, a także partnerzy społeczni i gospodarczy współdziałają w ramach Euroregionów. Na Pograniczu funkcjonuje Euroregion Beskidy (Polska – Czechy – Słowacja), Euroregion Tatry (Polska – Słowacja) oraz największy – Euroregion Karpacki (Polska – Słowacja – Ukraina – Węgry – Rumunia). Polskie części euroregionów włączone są we wdrażanie funduszu małych projektów (FMP) od czasu programów przedakcesyjnych.

Na OW działają także dwa Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT): TATRY oraz TRITIA. EUWT mają charakter transgraniczny i posiadają osobowość prawną. Mogą zarządzać środkami pochodzącymi z funduszy europejskich. Zarówno Euroregiony jak i EUWT realizują projekty, które przyczyniają się do rozwoju społecznego i gospodarczego przygranicznych terenów.

Współpraca transgraniczna pomiędzy instytucjami Pogranicza odbywa się również w ramach projektów standardowych. Najbardziej zaangażowane w transgraniczną współpracę są instytucje publiczne. Pojawiają się inicjatywy organizowane przez instytucje edukacyjne i instytucje kultury oraz przedstawiciele służb, takich jak straż pożarna, straż graniczna czy ratownictwo medyczne. Realizowane projekty dotyczą m.in.:

- budowania i umacniania powiązań społecznych,
- realizacji inicjatyw edukacyjnych i kulturowych,
- ochrony i promowania lokalnych zabytków i atrakcji turystycznych,
- bezpieczeństwa,
- a także działań na rzecz szeroko rozumianej jakości życia mieszkańców Pogranicza.

Wymienione formy współpracy (projekty standardowe i małe projekty) były i są współfinansowane ze środków kolejnych edycji programu Interreg pomiędzy Polską i Słowacją (2004–2006, 2007–2013, 2014–2020).

Pomimo dobrej współpracy instytucji i mieszkańców OW, pozostało jeszcze wiele do zrobienia w zakresie niwelowania barier wynikających z różnic prawnych, administracyjnych czy proceduralnych w Polsce oraz na Słowacji.

Negatywny wpływ na rozwój współpracy transgranicznej wywarła pandemia koronawirusa. Utrudniła ona

realizację już rozpoczętych projektów, a także tworzenie koncepcji nowych przedsięwzięć. Dotyczy to w szczególności działań w obszarze edukacji, kultury oraz umacniania więzów społecznych.

Do największych wyzwań w sferze współpracy instytucji i mieszkańców Pogranicza należą:

- niwelowanie barier administracyjnych i prawnych we współpracy transgranicznej,
- stymulowanie dalszej transgranicznej współpracy instytucjonalnej,
- utrwalanie i umacnianie powiązań społecznych na Pograniczu oraz wzajemnego zaufania.

Wybór głównych obszarów interwencji

Polsko-słowacka GR wybrała cztery kluczowe obszary (priorytety) wsparcia w Programie na lata 2021-2027, które są zgodne z celami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Są to:

1. Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze

Obszar ten realizuje założenia drugiego celu polityki UE: bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej. Program będzie wspierał dwa cele szczególowe:

- czwarty – wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego,
- siódmy – wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.

2. Lepiej połączone Pogranicze

Obszar ten realizuje założenia trzeciego celu polityki UE: lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności. Program będzie wspierał cel szczegółowy drugi – rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.

3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze

Obszar ten realizuje założenia czwartego celu polityki UE: Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych. Program będzie wspierał cel szczegółowy szósty – wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza

Obszar ten realizuje założenia celu specyficznego Interreg „Lepsze zarządzanie współpracą”.

Program będzie wspierał działania:

- pierwsze – zwiększenie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium, i zainteresowanych stron (działanie a),
- trzecie – budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie (działanie c).

Priorytety Programu wpisują się w strategię Europejskiego zielonego ładu w zakresie:

- ochrony, zachowania i poprawy kapitału naturalnego UE oraz ochrony zdrowia i dobrostanu obywateli przez zagrożeniami i negatywnymi skutkami związanymi ze środowiskiem,
- ochrony bioróżnorodności,
- stosowania technologii cyfrowych,
- promowania transportu multimodalnego,
- możliwości zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- promowania zrównoważonych inwestycji.

Przy wyborze projektów będą wykorzystywane kryteria, które promują zielone rozwiązania. Kryteria te zostaną dopasowane do charakteru interwencji we wszystkich priorytetach Programu.

Będą realizowane działania edukacyjne z zakresu ochrony środowiska. Ich zadaniem będzie zmiana postawy i upowszechnianie ekologicznych praktyk wśród społeczeństwa. W ten sposób Program będzie wspierał cele środowiskowe i klimatyczne polityki spójności.

Dodatkowo priorytet 3. będzie przyczyniać się do wprowadzania w życie zasad Nowego europejskiego Bauhaus, m.in. poprzez partycypację społeczną.

W każdym obszarze wsparcia projekty muszą być realizowane w polsko-słowackim partnerstwie i muszą mieć charakter transgraniczny.

Zasady horyzontalne w tym Karta Praw Podstawowych UE, zapewnienie równości płci, niedyskryminacja i zapewnienie dostępności oraz zasada zrównoważonego rozwoju, będą stosowane we wszystkich priorytetach na każdym z etapów realizacji Programu, od jego przygotowania, przez wdrażanie, po ewaluację.

Zapewnienie równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną jest kluczową zasadą na każdym etapie realizacji Programu.

Wszystkie podmioty uczestniczące w Programie, zarówno instytucje programowe, wnioskodawcy i beneficjenci, są zobowiązane do stosowania zasady równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Na podobnych zasadach będzie realizowana zasada zrównoważonego rozwoju – jako cel przekrojowy we wszystkich priorytetach Programu.

Podczas wdrażania Programu, przy wyborze wykonawców będzie stosowane prawo zamówień publicznych. Beneficjenci będą zachęceni do stosowania kryteriów opartych na jakości i rachunku kosztów cyklu życia produktu. Tam, gdzie to możliwe, do procedur zamówień publicznych będą włączane kwestie środowiskowe (np. kryteria zielonych zamówień publicznych) i społeczne, a także zachęty do stosowania rozwiązań innowacyjnych.

We wszystkich projektach, w których planowane są działania infrastrukturalne będzie weryfikowana trwałość inwestycji w rozumieniu art. 65 rozporządzenia (UE) 2021/1060. Na etapie składania wniosku projektowego, wnioskodawcy będą proszeni o podanie informacji, w jaki sposób planują finansowanie utrzymania zrealizowanego projektu w okresie 5 lat od daty jego rozliczenia.

W Programie będzie funkcjonował Centralny System Teleinformatyczny (CST2021), który umożliwi gromadzenie oraz wymianę danych między wszystkimi instytucjami Programu a beneficjentami. Jest to kompleksowe narzędzie wspomagające wdrażanie, monitorowanie, ewaluację, zarządzanie finansowe, weryfikację i audyt. CST2021 spełnia wymogi określone w art. 69 ust. 6 i 8 oraz załącznikach XVIII i XIV do rozporządzenia (UE) 2021/1060.

Doświadczenia wykorzystane w przygotowywaniu Programu

Przy ustalaniu priorytetowych tematów współpracy na lata 2021-2027 polsko-słowacka GR uwzględniła:

- analizę społeczno-gospodarczą Pogranicza,
- mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwojowe OW – analiza SWOT,
- doświadczenia w realizacji programów Polska – Słowacja 2007–2013 oraz 2014–2020,
- ankiety skierowane do potencjalnych beneficjentów programu Polska – Słowacja 2021–2027,
- kapitalizację doświadczeń,
- dostępne środki finansowe programu Polska – Słowacja 2021–2027,
- inne programy do dyspozycji Polski i Słowacji (finansowane ze środków UE).

Analiza społeczno-gospodarcza oraz SWOT

GR we współpracy z ekspertami zewnętrznymi przygotowała analizę społeczno-gospodarczą OW. Zostały w niej przedstawione różne sfery życia istotne dla mieszkańców Pogranicza oraz polsko-słowackiej współpracy transgranicznej. Ponadto w analizie zostały wskazane główne wyzwania stojące przed OW oraz możliwe zakresy wsparcia z Programu.

Analiza zwraca szczególną uwagę na dziedzictwo naturalne i kulturowe. Jest to największe bogactwo Pogranicza. Zasoby te wymagają dalszej ochrony, promocji i zrównoważonego wykorzystywania turystycznego. Ponadto konieczne są inwestycje w transport drogowy. Modernizacja infrastruktury drogowej o znaczeniu transgranicznym prowadzącej do granicy państwa oraz wprowadzenie transportu przyjaznego środowisku powinny ułatwić mieszkańcom poruszanie się po OW. Analiza kładzie także nacisk na wagę dalszego rozwoju współpracy polsko-słowackiej pomiędzy mieszkańcami Pogranicza oraz pomiędzy polskimi i słowackimi instytucjami.

Doświadczenia w realizacji programów Polska – Słowacja

GR uwzględniła także doświadczenia we współpracy transgranicznej pomiędzy Polską i Słowacją w latach 2007–2013 oraz 2014–2020. Poczynając od 2007 r. największe zainteresowanie wśród beneficjentów wzbudzają działania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz poprawy dostępności komunikacyjnej terenu Pogranicza. Zapotrzebowanie na transgraniczne inwestycje drogowe przekracza dostępne środki. W perspektywie finansowej 2014–2020 dodatkowo przeznaczono na nie część niewykorzystanych środków w obszarze transportu multimodalnego i edukacji.

Zainteresowanie budzą także przedsięwzięcia dotyczące ochrony różnorodności biologicznej i promowania potencjału turystycznego. W latach 2007–2013 i 2014–2020 realizowane były również małe projekty w ramach projektów parasolowych zarządzanych przez polskie strony euroregionów oraz słowackie wyższe jednostki terytorialne. Dzięki doświadczeniu nabytemu podczas realizacji małych projektów instytucje oraz różne organizacje mogą łatwiej ubiegać się o większe środki dostępne w projektach standardowych. Pozytywne zakończenie małego projektu oraz dobra współpraca z zagranicznym partnerem jest często zachętą do realizacji kolejnych wspólnych inicjatyw.

Dotyychczasowe efekty realizowanych projektów to m.in. wytyczenie lub oznakowanie ponad 3700 km transgranicznych szlaków turystycznych, odrestaurowanie ponad 110 obiektów dziedzictwa kulturowego oraz modernizacja lub wybudowanie blisko 350 km dróg. W latach 2007–2013 oraz 2014–2020 partnerzy z Polski i Słowacji zrealizowali ponad 190 projektów standardowych oraz 1 100 małych projektów.

Inwestycje w zakresie dziedzictwa, transgranicznej dostępności komunikacyjnej i środowiska zostały określone jako priorytetowe w ramach ankiety zrealizowanej (w 2019 r.) wśród członków GR. Obszary te uzyskały także wysokie odsetki wskazań w ankiecie (2020 r.) adresowanej do potencjalnych beneficjentów Programu. Podobnie, przeprowadzona na przełomie 2020-2021 r. ankieta wpływu pandemii na możliwość składania wniosków o dofinansowanie w ramach wybranych obszarów interwencji Programu wykazała duże zainteresowanie działaniami w powyższych dziedzinach.

Kapitalizacja doświadczeń

Polskie i słowackie instytucje z Pogranicza aktywnie uczestniczą w szerszych partnerstwach programów transnarodowych, międzyregionalnych, krajowych oraz regionalnych. Rezultaty takich projektów są wykorzystywane przy planowanych działaniach na Pograniczu i stanowią cenny wkład do zapewnienia ich większej spójności.

Przykładem kapitalizacji działań wdrażanych na Pograniczu jest projekt CRinMA, dofinansowany w ramach programu Interreg Europa 2014–2020. Jego celem jest zapewnienie wsparcia i ochrony transgranicznych obszarów górskich oraz ich zasobów kulturowych. Jednym z działań na rzecz poprawy polityk regionalnych jest wydanie rekomendacji dla programu Polska – Słowacja 2021–2027. Doświadczenie partnerów projektu opiera się na programach Interreg 2014–2020 realizowanych na obszarach górskich, które należą do następujących państw: Polski i Słowacji, Hiszpanii i Portugalii (POCTEP) oraz Francji i Włoch (ALCOTRA).

Inny przykład kapitalizacji doświadczeń stanowią projekty tworzące odcinki tras rowerowych i powiązanych z nimi atrakcji turystycznych w ramach „Szlaku wokół Tatr”. Pierwsze działania w tym zakresie dofinansowane były z programu Phare CBC, jeszcze przed przystąpieniem Polski i Słowacji do UE. Kolejne etapy realizowane były nie tylko z programów transgranicznych (edycji programów Interreg Polska – Słowacja), ale również i regionalnych (m.in. Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013, Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014–2020, System podparcia euroregionalnych aktywít [Euroregionalny System Wsparcia] (SPERA) 2007-2008, zadanie publiczne w dziedzinie turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego pn. „Małopolska Gościńska” 2017, 2019, 2020). W ich ramach przygotowano m.in. dokumentację dla etapów inwestycji, zbudowano odcinki ścieżek rowerowych, miejsca obsługi dla rowerzystów oraz rozbudowy atrakcji o charakterze historycznym, kulturowym i przyrodniczym wokół szlaku.

Uzupełnieniem i rozszerzeniem projektu „Szlak Kultury Wołoskiej” realizowanego ze środków programu Polska – Słowacja 2014–2020 jest projekt „Szlak Kultury Wołoskiej na pograniczu polsko-ukraińskim”, dofinansowany w ramach programu Polska – Białoruś – Ukraina 2014–2020. Szlak Kultury Wołoskiej jako międzynarodowy szlak kulturowy promuje i chroni lokalne dziedzictwo historyczno-kulturowe. Oba te projekty realizują wspólny cel – rekonstrukcję tradycji pasterskich oraz stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego pod kątem popularyzacji wołoskiej kultury pasterskiej pogranicza polsko-słowacko-ukraińskiego.

Dostępne środki finansowe

Przygotowując Program, GR wzięła pod uwagę mniejsze niż w programie Polska – Słowacja 2014–2020 środki finansowe. Budżet Programu to około 130 mln euro EFRR w porównaniu z około 178 mln euro EFRR na lata 2014–2020. GR skupiła się zatem na wyzwaniach, z którymi można efektywniej zmierzyć się w ramach współpracy transgranicznej. Część problemów Pogranicza wskazanych w analizie społeczno-gospodarczej zostanie rozwiązana lub złagodzona dzięki działaniom finansowanym ze środków krajowych oraz z innych programów UE.

Spójność względem dokumentów strategicznych

Program uwzględnia cele strategiczne Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) oraz Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Dunaju (Strategia Dunajska). Działania wspierane w Programie są zgodne z celami obydwu strategii. Jednakże, ze względu na jego lokalny zasięg oraz relatywnie niewielki budżet, wpływ Programu na realizację celów obydwu strategii może być minimalny.

Program wspiera nadrzędne cele Agendy Terytorialnej 2030: Sprawiedliwa Europa i Zielona Europa w zakresie promowania perspektyw rozwoju dla wszystkich obszarów i społeczeństw oraz ochrony środowiska naturalnego. W szczególności Program pozostaje w spójności z priorytetem 1c Agendy, promując rolę stabilnej współpracy transgranicznej, ponadnarodowej i międzyregionalnej w zakresie rozwoju rynku pracy, mobilności i współpracy instytucjonalnej. Ponadto priorytet 1. Programu jest powiązany z priorytetem 2a Agendy. Wspiera on w ten sposób działania na rzecz przystosowania do zmian klimatu, zarządzania kryzysowego, ochrony różnorodności biologicznej oraz dbałości o dziedzictwo naturalne i kulturowe Europy.

Program wykazuje również spójność z projektem Makroregionalnej Strategii dla Regionu Karpat. Jej głównym celem jest wzmocnienie konkurencyjności i atrakcyjności makroregionu karpackiego w oparciu o unikalne dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe oraz wewnętrzny potencjał rozwoju. Osiągnięciu tego celu ma służyć wspieraniu trzech obszarów priorytetowych: Konkurencyjne Karpaty, Zielone Karpaty oraz Spójne Karpaty. Działania w priorytecie 1. Programu są spójne z obszarem priorytetowym II: Zielone Karpaty, a działania w ramach priorytetu 2. są spójne z obszarem priorytetowym III: Spójne Karpaty. Natomiast priorytet 3. zachowuje spójność z obszarem priorytetowym I: Konkurencyjne Karpaty.

Działania na rzecz powołania Strategii Makroregionalnej dla Regionu Karpat opierają się o istniejące formy współpracy karpackiej, m.in. o Konwencję Karpacką. W dokumencie tym państwa zobowiązały się do kompleksowej współpracy w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju Karpat w celu m.in. poprawy jakości życia, wzmocnienia lokalnych gospodarek i społeczności oraz ochrony wartości przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

Program jest także zgodny z Koncepcją rozwoju terytorialnego Słowacji (KURS). KURS jest podstawowym dokumentem strategicznym dotyczącym rozwoju terytorialnego kraju. Określa główne kierunki rozwoju, centra rozwoju i rolę głównych ośrodków osadniczych oraz wyznacza osie rozwojowe.

Program jest spójny ze strategiami rozwoju regionalnego województw podkarpackiego, małopolskiego i śląskiego: Strategią rozwoju województwa – Podkarpackie 2030, Strategią Rozwoju Województwa – „Małopolska 2030” oraz Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”. Program powinien być także zgodny z powstającymi trzema programami rozwoju krajów samorządowych żylińskiego, preszowskiego i koszyckiego (Program gospodárskeho a sociálneho rozvoja kraja) na lata 2021–2027. W szczególności dotyczy to działań realizowanych w ramach priorytetu 1., 2., i 3. Programu.

Spójność i komplementarność względem innych programów

Na OW, poza programem Polska – Słowacja, udzielane jest również inne wsparcie współfinansowane z środków unijnych na lata 2021–2027. OW – w całości lub częściowo –pokrywa się z terenem, na którym realizowana jest pomoc w ramach:

- innych transgranicznych programów Interreg: Polska – Ukraina, Słowacja – Czechy, Czechy – Polska, Słowacja – Węgry oraz Węgry – Słowacja – Rumunia – Ukraina,
- regionalnych programów dla województw: śląskiego, małopolskiego i podkarpackiego (na Słowacji nie ma podobnych programów regionalnych),
- programu makroregionalnego Polska Wschodnia (na Słowacji nie jest realizowane analogiczne przedsięwzięcie),
- programów krajowych (tylko jeden program krajowy zostanie utworzony na Słowacji – Program Operacyjny Słowacja),
- programów transnarodowych Interreg Europa Środkowa oraz Interreg Region Morza Bałtyckiego,
- programu międzyregionalnego Interreg Europa,
- programów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Socjalnego (ESF+),
- programów Rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- Instrumentów na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności dla Polski i Słowacji (Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Plan Obnowy).

W czterech obszarach interwencja ze wskazanych programów jest spójna tematycznie ze wsparciem w programie Polska – Słowacja na lata 2021–2027.

Pierwszą sferą jest troska o środowisko. Działania ukierunkowane na ochronę zasobów naturalnych zaplanowano m.in. w programie Polska – Ukraina, Czechy – Polska, Słowacja – Czechy czy Węgry – Słowacja – Rumunia – Ukraina. Ponadto, kwestia ochrony zasobów naturalnych podejmowana jest w regionalnych programach o oraz sektorowych programach krajowych. Również program Europa Środkowa wskazuje cele szczegółowe związane ze środowiskiem: zwiększenie odporności na zmiany klimatu oraz ochronę środowiska naturalnego. Projekty wspierające zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu planowane są także w EFRROW. Polski i słowacki Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności wskazują także działania na rzecz dostosowania do zmian klimatu, ochrony przyrody oraz ograniczenia degradacji środowiska.

W programie Region Morza Bałtyckiego nie przewiduje się w tym obszarze realizacji podobnych działań jak w Programie Polska – Słowacja 2021–2027 (pierwszy z nich koncentruje się m.in. na wsparciu transformacji energetycznej i rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym).

Druga sfera wiąże się z rozwojem turystyki. W programach transgranicznych (np. Polska – Ukraina, Czechy – Polska czy Słowacja – Czechy) wsparcie skupia się na wzmacnianiu potencjału terenów pogranicznych. Krajowe i regionalne programy przewidują bardziej punktową interwencję (np. dotyczącą cennych historycznie obiektów, dzieł sztuki o dużej wartości kulturowej). Niemniej, rozwój zaplecza turystyczno-rekreacyjnego w danej części OW dzięki wsparciu spoza Programu, może pozytywnie wpłynąć na pozostały teren Pogranicza, przyciągając turystów w ten rejon.

Walka z kryzysem społeczno-gospodarczym spowodowanym pandemią COVID-19, a tym samym stymulowanie odbudowy sektorów gospodarki związanych z branżą turystyczną i kulturalną będzie realizowane m.in. przez EFS+. Fundusz będzie wspierał ekologiczną, cyfrową i odporną na skutki kryzysu odbudowę poprzez inwestycje w miejsca pracy, usługi oraz podnoszenie kompetencji. Cele te będą także realizowane przez Instrumenty na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności Polski i Słowacji. Instrument słowacki skupi się także na renowacji publicznych obiektów zabytkowych.

Trzecia sfera dotyczy transportu. Program Polska – Słowacja 2021–2027 skupia się na modernizacji

infrastruktury drogowej o znaczeniu transgranicznym prowadzącej do granicy państwa oraz rozwiązaniach komunikacyjnych przyjaznych środowisku. Program Polska Wschodnia czy program Słowacja (OP Slovensko) koncentrują się na finansowaniu budowy i przebudowy dróg krajowych i wojewódzkich, rozwoju sieci kolejowej czy infrastruktury subregionalnych przewozów. Natomiast środki programu Europa Środkowa przeznaczone są na doskonalenie polityk związanych ze zrównoważonym transportem, a nie finansowanie samej infrastruktury drogowej.

Cele dotyczące niskoemisyjnego transportu, a także rozwoju transportu kolejowego będą realizowane także w ramach Instrumentów na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.

Czwarta sfera charakterystyczna dla programów Interreg wiąże się ze wspieraniem współpracy instytucji i mieszkańców. Integracja osób z różnych krajów czy kultur uczy otwartości i tolerancji. Dlatego budowanie wzajemnego zaufania dzięki wsparciu z różnych programów Interreg wspomaga rozwijanie kontaktów międzyludzkich opartych o szacunek i wzajemne zainteresowanie.

Liczne inicjatywy i programy pomocowe wdrażane na terenie OW są skoordynowane. Przedstawiciele tych samych samorządów, a także różnych instytucji lub ich związków czy stowarzyszeń, zasiadają w Komitetach Monitorujących (KM) poszczególnych programów. Dzięki temu, mają oni wiedzę na temat ogółu aktywności planowanych i podejmowanych na danym terenie i / lub w danej dziedzinie. Mając realny wpływ na kształt interwencji w poszczególnych programach, instytucje te troszczą się o spójność wsparcia realizowanego na OW. Ponadto, instytucje programowe (IZ, IK, WS oraz RPK) dbają o przepływ informacji między programem Polska – Słowacja na lata 2021–2027, a pozostałymi inicjatywami.

1.3. Uzasadnienie wybranych celów polityki oraz celów specyficznych Interreg, odpowiadających im priorytetów, celów szczegółowych oraz form wsparcia z uwzględnieniem, w stosownych przypadkach, kwestii brakujących połączeń w infrastrukturze transgranicznej

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. c)

Tabela 1

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>RSO2.4. Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>1. Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze</p>	<p>Wyzwanie jakim są zmiany klimatu wymaga działań zaradczych o wymiarze globalnym. Równocześnie realizowane powinny być działania łagodzące skutki zmian klimatu na poziomie lokalnym. Konsekwencje zmian klimatycznych są wyraźnie dostrzegalne na Pograniczu. Zjawiska pogodowe, tj.: • silne i gwałtowne wiatry, • nagłe burze i deszcze nawalne (często powodujące powodzie i podtopienia), • okresy suszy mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa ludności i powodować straty rzeczowe w infrastrukturze (np. podtopienia dróg, przerwania linii energetycznych). Wybór tego celu umożliwi realizację projektów łagodzących skutki zmian klimatu. Dzięki inwestycjom, powinna zmniejszyć się skala zagrożeń powodowanych gwałtownymi zjawiskami pogodowymi. Dlatego też istotne będzie realizowanie działań, które: • minimalizują negatywne konsekwencje zjawisk wynikających ze zmian klimatu (np. zielone ściany, ogrody deszczowe, parki kieszonkowe a także rewitalizacja cieków i terenów podmokłych, rekultywacja i właściwe zagospodarowanie terenów zalewowych i tworzenie naturalnych polderów charakterystyczne dla tzw. zielonej i niebieskiej infrastruktury), • ułatwiają transgraniczną współpracę i wzmacniają potencjał operacyjny służb w zakresie zarządzania</p>

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			<p>kryzysowego i likwidacji skutków klęsk żywiołowych, poprzez opracowanie systemów/ zasad współpracy, spójnych/podobnych po obu stronach granicy systemów monitorowania zjawisk i szybkiego ostrzegania, • zwiększają świadomość mieszkańców w zakresie ekologicznych rozwiązań (działania informacyjno-promocyjne wskazujące najlepsze proekologiczne rozwiązania i płynące z nich korzyści). Skuteczność działań na rzecz łagodzenia skutków zmian klimatu na OW wymaga zaangażowania strony polskiej i słowackiej. Współpraca transgraniczna w tym zakresie umożliwi wypracowanie wspólnych procedur i systemów na rzecz prewencji, monitoringu, reagowania i usuwania skutków sytuacji kryzysowych spowodowanych gwałtownymi zjawiskami pogodowymi. Przeciwdziałanie zmianom klimatycznym jest obecnie ważnym elementem dokumentów strategicznych i polityk na różnych poziomach wdrażania (od gminnego po światowy). Włączenie tego celu do Programu będzie wspierać globalne wysiłki w tym zakresie. Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>1. Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze</p>	<p>Zasoby naturalne, walory krajobrazu i jego zróżnicowanie, są bogactwem OW i jego turystyczną atrakcją. Analiza społeczno-gospodarcza wykazała, że należą one do najcenniejszych w skali Polski i Słowacji. Zachowanie wysokiego stopnia zróżnicowania roślin i zwierząt, które występują na Pograniczu ma olbrzymie znaczenie poznawcze. Utrzymanie bioróżnorodności jest także niezwykle istotne dla przyszłych pokoleń. Koniecznym działaniem jest</p>

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			<p>więc ochrona środowiska naturalnego OW i równocześnie skuteczne oraz zrównoważone wykorzystanie jego zasobów po obu stronach granicy. Wybór tego celu umożliwi realizację projektów, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczą i poprawią stan obszarów cennych przyrodniczo, np. poprzez zabezpieczanie tych obszarów przed nadmierną presją turystyczną (tzw. soft guideing), ułatwianie migracji zwierząt, wyznaczanie obszarów ochronnych takich jak użytki ekologiczne itp., • podejmą walkę z gatunkami inwazyjnymi, stanowiącymi zagrożenie dla unikatowego biosystemu Pogranicza, • rozszerzą współpracę transgraniczną w zakresie śledzenia migracji zwierząt i reagowania w sytuacjach kryzysowych, utrzymania korytarzy ekologicznych, tworzenia form ochrony przyrody, monitorowania zagrożeń przyrodniczych i ich sygnalizowania, m.in. poprzez przygotowanie odpowiednich analiz, strategii przetwarzania informacji, organizację warsztatów tematycznych, • wesprą budowanie świadomości społecznej w zakresie bioróżnorodności, w tym m.in. poprzez działania umożliwiające obserwację ekosystemów (przyrodnicze ścieżki edukacyjne). <p>Inwestycje w tym priorytecie powinny być powiązane ze wzmocnieniem różnorodności biologicznej oraz przyczyniać się do zachowania w dobrym stanie dziedzictwa przyrodniczego OW. Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.</p>
3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności	RSO3.2. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym,	2. Lepiej połączone Pogranicze	Powiązane z mobilnością transgraniczną problemy takie jak: <ul style="list-style-type: none"> • ograniczona dostępność komunikacyjna, • niska jakość infrastruktury drogowej, • deficyty infrastruktury towarzyszącej spowalniają rozwój

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
	regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej		<p>społeczno-gospodarczy Pogranicza. Długi czas przejazdu oraz niski komfort podróży utrudniają codzienne kontakty. Skutkiem tego są przeszkody we współpracy transgranicznej oraz brak możliwości pełnego wykorzystania potencjału turystycznego OW. Niedostosowanie dróg do potrzeb transportu publicznego, brak elementów ograniczających wpływ dróg na środowisko (przejścia dla zwierząt, ekrany dźwiękochłonne itp.), zły stan techniczny, niewystarczająca przepustowość powodująca lokalne zatory szczególnie w sezonie turystycznym), niewłaściwa kanalizacja deszczowa odprowadzająca wody opadowe bezpośrednio do odbiorników naturalnych wpływają negatywnie na stan środowiska naturalnego. Wybór tego celu umożliwi realizację projektów, które powinny przełożyć się na poprawę infrastruktury drogowej w pasie przygranicznym i dostępności komunikacyjnej do transgranicznych atrakcji turystycznych Pogranicza. Dodatkowo przewidywanymi rezultatami działań powinny być:</p> <ul style="list-style-type: none"> • intensyfikacja i pogłębienie relacji społeczno-gospodarczych Pogranicza, • zmniejszenie negatywnego wpływu transportu samochodowego na środowisko dzięki modernizacjom dróg i ekologicznym rozwiązaniom w zakresie dostępności do obiektów turystycznych (np. elektromobilność). Działania, które będą odpowiedzią na wyzwania wskazane w rozdziale 1.2., tj. • rozwijanie inicjatyw na rzecz korzystania z transportu publicznego kołowego i kolejowego oraz przygotowywaniem analiz i studiów w tym zakresie, • niwelowanie barier prawnych w zakresie transportu publicznego pomiędzy Polską i Słowacją.

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			będą realizowane w projektach partnerskich instytucji publicznych w celu Interreg (a). Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych;	RSO4.6. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze	Zrównoważona turystyka, oparta na zasobach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego stanowi największy potencjał polsko-słowackiego Pogranicza i podstawę jego rozwoju. Bogactwo kulturowe i przyrodnicze OW obejmuje m.in.: • unikatowy obszar przyrodniczy polskich i słowackich Karpat, w tym mniejszych, urokliwych pasm górskich, • obiekty dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego, • obszary NATURA 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты biosfery UNESCO, a także obszary wodno-błotne objęte Konwencją Ramsarską. Wspierane przez Program działania na rzecz ochrony i zrównoważonego korzystania z dziedzictwa Pogranicza powinny umożliwić zintegrowany rozwój obszarów turystycznych i kulturowych poprzez: • stosowanie technologii cyfrowych, • stosowanie zasad Europejskiego zielonego ładu, z uwzględnieniem inicjatywy Nowego europejskiego Bauhaus, • współpracę z sektorem prywatnym, • ofertę wspólnych produktów turystycznych, • oraz promocję OW jako atrakcyjnego kierunku turystycznego. W zakres działań będzie wchodzić m.in. rewitalizacja zabytków kultury, rozbudowa szlaków, rozwój i promocja wspólnych ofert turystycznych, podnoszenie kwalifikacji oraz zdobywanie nowych kompetencji cyfrowych w branży kultury i turystyki. Projekty będą wspierać rozwój gospodarczy obszaru oraz powinny pozwolić na

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			utrzymanie istniejących miejsc pracy. Elementem projektów powinny być partycypacja społeczna oraz konsultacje terytorialne z różnymi grupami interesariuszy. Ich celem jest zwiększenie dostępności i użyteczności produktów dla grup docelowych oraz zapewnienie aby projekty nie konkutowały ze sobą lecz współpracowały. Działania finansowane przez Program mogą przyczynić się do osiągnięcia następujących efektów: • zwiększenia potencjału turystyki kulturowej, • zrównoważonego wykorzystania oraz ochrony istniejących zasobów kulturowych i przyrodniczych, • zachowania i tworzenia nowych miejsc pracy, w tym dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, • rozwoju tożsamości lokalnej wśród mieszkańców Pogranicza i wzmocnienia więzi międzypokoleniowych. Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.
6. INTERREG: Lepsze zarządzanie współpracą	ISO6.1. Zwiększanie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium, i zainteresowanych stron (wszystkie komponenty)	4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza	Wspierana będzie współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi i różnymi organizacjami na rzecz poprawy spójności społecznej i gospodarczej Pogranicza. Planuje się działania, które m.in.: • wzmocnią zdolności instytucjonalne organów administracji publicznej, • wzmocnią współpracę między instytucjami w zakresie rozwiązywania wspólnych problemów transgranicznych dotyczących usług użyteczności publicznej, w tym transportu publicznego, • przyczynią się do niwelowania barier administracyjnych we współpracy instytucji, • przyczynią się do budowania klimatu i warunków do rozwoju współpracy gospodarczej. Wzmocnienie potencjału polskich i słowackich organów

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			<p>publicznych, w tym zwiększenie skuteczności ich pracy, powinno przyczynić się pośrednio do wsparcia realizacji pozostałych celów Programu. Wspierane instytucje będą mogły zaproponować działania lepiej dopasowane do potrzeb mieszkańców OW. Przedsięwzięcia na rzecz niwelowania barier administracyjnych i urzędowych w obu krajach powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności wspólnie planowanych interwencji. Wymiana doświadczeń, dobrych praktyk oraz ułatwienie nawiązywania nowych kontaktów pomiędzy polskimi oraz słowackimi mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami przyczyni się do wzmocnienia transgranicznych powiązań gospodarczych i zapewni warunki do dalszego rozwoju współpracy. Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.</p>
6. INTERREG: Lepsze zarządzanie współpracą	ISO6.3. Budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie (komponenty A, D i, w stosownych przypadkach, komponent B)	4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza	<p>Potencjał rozwoju OW stanowi stałe budowanie zaufania i więzi pomiędzy mieszkańcami Polski i Słowacji. Wyrazem tego są oddolne inicjatywy odpowiadające na wspólne wyzwania i problemy. Trudnością w realizacji tego typu działań bywają jednak kwestie organizacyjne i finansowe. Aby stymulować współpracę oraz ograniczać bariery z nią związane, będą mogły być finansowane działania ukierunkowane na: • budowanie i rozwijanie transgranicznych partnerstw działających w różnych sferach życia społecznego (przede wszystkim kultury, ekologii, turystyki), • promowanie idei transgranicznej współpracy, w szczególności wśród młodych pokoleń, • zwiększanie wspólnej tożsamości mieszkańców Pogranicza. Realizacja tych działań powinna</p>

Wybrany cel polityki lub wybrany cel szczegółowy INTERREG	Wybrany cel szczegółowy	Priorytet	Uzasadnienie wyboru
			<p>przełożyć się na wielowymiarową poprawę jakości życia na Pograniczu. Współpraca strony polskiej i słowackiej stanowi podstawę budowania tożsamości Pogranicza i wspólnego rozwiązywania istotnych dla obszaru problemów. Wspólne działania mogą przyczynić się do realizacji tego celu. Wsparcie będzie udzielane w formie dotacji.</p>

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d) i e)

2.1. Priorytet: 1 - Przyjazne naturze i bezpieczne Pogranicze

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d)

2.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.4. Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. łagodzenie negatywnych skutków zmian klimatu w wymiarze transgranicznym, w tym tych o charakterze klęsk żywiołowych,
2. poprawa współpracy w zakresie transgranicznego zarządzania kryzysowego, w tym wymiana doświadczeń / wspólne szkolenia służb ratowniczych / standaryzacja wyposażenia służb ratowniczych na obszarze Pogranicza,
3. analizy, badania, strategie, plany działania oraz pilotaże, które dotyczą przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu w wymiarze transgranicznym, w szczególności w postaci klęsk żywiołowych,
4. działania edukacyjno-promocyjne w celu zwiększenia świadomości mieszkańców odnośnie do działań przystosowania i mitygacyjnych do zmian klimatu, które będą realizowane jedynie jako działania uzupełniające trzy pierwsze typy działań.

Wybrane działania odpowiadają na potrzebę wypracowania rozwiązań łagodzących skutki gwałtownych zjawisk pogodowych, które wynikają ze zmian klimatycznych. Działania te powinny wspomóc dostosowanie do zmian klimatycznych, a także powinny zapobiegać ryzykom i zwiększać odporność na klęski żywiołowe.

Przewidziane są m.in. następujące inwestycje: budowa ogrodów deszczowych, budowa zielonych ścian i dachów, realizacja obiektów małej retencji, a także projekty służące zatrzymywaniu i gromadzeniu wody opadowej. W celu zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców Pogranicza i wskazania im działań służących przystosowaniu do zmian klimatu podmioty publiczne uzyskają wsparcie Programu na realizację przedsięwzięć, które – jako przykład dobrych praktyk – będą wzorem proekologicznych rozwiązań.

Środki Programu będą także przeznaczone na projekty służb ratowniczych. Możliwe będzie opracowywanie systemów współpracy w zakresie ostrzegania, monitorowania i reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz w przypadkach zmieniających się warunków atmosferycznych (w szczególności na obszarach górskich). Ponadto przewidziane są różnego rodzaju szkolenia, wymiana doświadczeń i innowacyjnych praktyk pomiędzy służbami ratowniczymi oraz wspólne ćwiczenia w zakresie transgranicznych akcji /działań ratowniczych. Przedsięwzięcia w tym obszarze mogą również uwzględniać inwestycje wzmacniające zdolności operacyjne służb kryzysowych, np.: zakupy specjalistycznego sprzętu i oprogramowania niezbędnego do prowadzenia wspólnych, transgranicznych działań ratowniczych oraz systemów monitorowania, ostrzegania, reagowania i zarządzania kryzysowego.

Analizy, badania i strategie powinny z kolei ułatwić zdefiniowanie głównych przeszkód w zakresie transgranicznego zarządzania kryzysowego i określenie sposobów rozwiązania wspólnych problemów. Pilotaże natomiast pozwolą sprawdzić w praktyce proponowane rozwiązania. Dzięki nim można będzie ocenić, czy zaplanowane metody redukcji barier przynoszą pożądany efekt, a także zmniejszyć w ten sposób ryzyko niepowodzenia proponowanego rozwiązania. Podejmowane działania powinny upowszechniać stosowanie innowacyjnych i cyfrowych rozwiązań oraz wdrażanie innowacyjnych technologii do monitorowania, ostrzegania, reagowania i zarządzania kryzysowego. Ponadto w projektach pilotażowych możliwe będzie testowanie nowych rozwiązań (np. technologii) i promowanie ich stosowania.

Przedsięwzięciom miękkim i inwestycyjnym będą towarzyszyć obligatoryjne działania edukacyjno-promocyjne (np. konferencje kończące projekty, spotkania i prelekcje) skierowane do mieszkańców Pogranicza. W efekcie zwiększy się świadomość ekologiczna mieszkańców – poznają możliwości działań przystosowawczych i zapobiegawczych w stosunku do zmian klimatu, a także przyswoją zasady postępowania w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej.

Projekty szkoleniowe dotyczące przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami podejmowane niezależnie od projektów inwestycyjnych mogą być realizowane w celu Interreg (c) w ramach FMP.

Planowane działania nawiązują do efektów programu na rzecz środowiska i klimatu (LIFE), którego celem jest łagodzenie skutków zmian klimatu i dostosowanie do zmian klimatu. W szczególności chodzi o rozwiązania dotyczące redukcji gazów cieplarnianych i zanieczyszczenia powietrza oraz stężenia poziomu ozonu pochodzącego ze źródeł naturalnych (np. roślin wykorzystywanych w ramach zielonej infrastruktury).

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą "nie czyni poważnych szkód" (z ang. Do No Significant Harm), ponieważ ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko. W przypadku projektów, w których przewidziane są działania infrastrukturalne, będzie to dodatkowo sprawdzane na etapie oceny wniosków projektowych. Projekty, które czynią poważne szkody środowisku nie uzyskują wsparcia ze środków Programu.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Planowane działania wpisują się w cel 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
1	RSO2.4	RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami	organizacje	0	74
1	RSO2.4	RCO84	Wspólnie opracowane działania pilotażowe zrealizowane w ramach projektów	działania pilotażowe	0	11
1	RSO2.4	RCO83	Wspólnie opracowane strategie i plany działania	strategia/plan działania	0	28
1	RSO2.4	RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	rozwiązania	0	21
1	RSO2.4	RCO115	Wspólnie organizowane transgraniczne wydarzenia publiczne	wydarzenia	0	52

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
1	RSO2.4	RCR79	Wspólne strategie i plany działania wdrożone przez organizacje	wspólna strategia/plan działania	0,00	2021	20,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	
1	RSO2.4	RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	organizacje	0,00	2021	59,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	
1	RSO2.4	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zastosowane na szerszą skalę przez organizacje	rozwiązania	0,00	2021	11,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- mieszkańcy OW, w tym także grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- osoby przyjezdne – turyści, kuracjusze oraz osoby odwiedzające OW w sprawach służbowych.

Bezpośrednimi beneficjentami projektów mogą być np. samorządy i służby zarządzania kryzysowego (m.in. policja, straż pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, ratownictwo medyczne).

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW. Interwencje związane z przeciwdziałaniem klęskom żywiołowym (jak np. susze, powodzie) są w szczególności adresowane do obszarów górskich, na których problem ten jest szczególnie nasilony.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykatorywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.4	EFRR	058. Działania w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu oraz ochrona przed zagrożeniami związanymi z klimatem i zarządzanie takimi zagrożeniami: powódzie i osuwiska (w tym podnoszenie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi, infrastruktura i podejścia ekosystemowe)	6 529 062,00
1	RSO2.4	EFRR	059. Działania w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu oraz ochrona przed zagrożeniami związanymi z klimatem i zarządzanie takimi zagrożeniami: pożary (w tym podnoszenie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi, infrastruktura i podejścia ekosystemowe)	4 780 641,00
1	RSO2.4	EFRR	060. Działania w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu oraz ochrona przed zagrożeniami związanymi z klimatem i zarządzanie takimi zagrożeniami: inne zagrożenia, np. burze i susze (w tym podnoszenie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi, infrastruktura i podejścia ekosystemowe)	4 780 641,00
1	RSO2.4	EFRR	173. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron do wdrażania projektów i inicjatyw w zakresie współpracy terytorialnej w kontekście transgranicznym, transnarodowym, morskim i międzyregionalnym	1 500 000,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.4	EFRR	01. Dotacja	17 590 344,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.4	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	17 590 344,00

2.1.1. Cel szczegółowy: RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. ochrona bioróżnorodności i poprawa stanu obszarów cennych przyrodniczo,
2. przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu i pojawianiu się gatunków inwazyjnych,
3. analizy, strategie, pilotaże w zakresie opracowywania planów działania na rzecz ochrony lub tworzenia form ochrony przyrody i utrzymania transgranicznych korytarzy ekologicznych,
4. działania edukacyjno-promocyjne, które służą zwiększeniu świadomości społecznej w zakresie bioróżnorodności (jedynie jako uzupełnienie trzech pierwszych typów działań).

Wybrane działania powinny przyczyniać się do zachowania w nie pogorszonym stanie cennego dziedzictwa przyrodniczego OW oraz do zwiększenia jego bioróżnorodności.

Wspierane będą projekty dotyczące ochrony i poprawy stanu obszarów cennych przyrodniczo, np.: przepusty pod szlakami komunikacyjnymi, utrzymanie łączności korytarzy ekologicznych, zabezpieczenie obszarów ochronnych przed nadmierną presją turystyczną, uzupełnianie nasadzenia drzew.

Ponadto finansowane będą projekty, które przyczynią się do zapobiegania niekorzystnym skutkom rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych oraz łagodzenia tych skutków. Projekty będą także podejmować działania zaradcze polegające na eliminacji, kontroli oraz izolacji populacji inwazyjnych gatunków obcych.

Na działania dotyczące ochrony i poprawy stanu obszarów cennych przyrodniczo oraz zapobiegające rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków Program planuje przeznaczyć przynajmniej 50% alokacji celu.

W realizowanych projektach będzie zwracana uwaga na możliwość udostępnienia zachowanych obszarów przyrodniczych w celach edukacyjnych i turystycznych, przy jednoczesnym zapewnieniu, aby ruch turystyczny nie wpływał negatywnie na stan środowiska naturalnego (np. poprzez ograniczenie liczby wejść do obszarów cennych przyrodniczo).

W ramach projektów na rzecz ochrony i utrzymania form ochrony przyrody (w tym transgranicznych korytarzy ekologicznych) będą przygotowywane projekty analityczne. Dokumenty te będą stanowić podstawę do opracowania planów zagospodarowania przestrzennego w celu zachowania i ochrony istniejących korytarzy migracyjnych, rewitalizacji zdegradowanych odcinków cieków wodnych itp. W miarę możliwości projekty analityczne będą wspierane działaniami pilotażowymi realizującymi zidentyfikowane formy ochrony i utrzymania korytarzy.

Oprócz działań zabezpieczających i ochronnych będą także realizowane projekty dotyczące monitorowania ekosystemu pod kątem skutków zanieczyszczeń atmosfery, a także dające możliwość poznania i obserwacji środowiska, np. przyrodnicze ścieżki edukacyjne.

Projektom miękkim i inwestycyjnym będą towarzyszyć obligatoryjne działania edukacyjno-promocyjne (np. konferencje kończące projekty, spotkania, prelekcje, odczyty). Działania te będą promować wśród mieszkańców Pogranicza zasady zrównoważonego gospodarowania i korzystania z zasobów środowiska przyrodniczego, potrzebę utrzymania korytarzy ekologicznych, a także zachowania bioróżnorodności.

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą "nie czynić poważnych szkód" (z ang. Do No Significant Harm), ponieważ ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko. W przypadku projektów, w których przewidziane są działania infrastrukturalne, będzie to dodatkowo sprawdzane na etapie oceny wniosków projektowych. Projekty, które czynią poważne szkody środowisku nie uzyskają wsparcia ze środków Programu.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Planowane działania wpisują się w cel 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
1	RSO2.7	RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	rozwiązania	0	9
1	RSO2.7	RCO115	Wspólnie organizowane transgraniczne wydarzenia publiczne	wydarzenia	0	23
1	RSO2.7	RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami	organizacje	0	33
1	RSO2.7	RCO84	Wspólnie opracowane działania pilotażowe zrealizowane w ramach projektów	działania pilotażowe	0	5
1	RSO2.7	RCO83	Wspólnie opracowane strategie i plany działania	strategia/plan działania	0	12

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
1	RSO2.7	RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	organizacje	0,00	2021	26,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021/ ankieta	
1	RSO2.7	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zastosowane na szerszą skalę przez organizacje	rozwiązania	0,00	2021	5,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021/ ankieta	
1	RSO2.7	RCR79	Wspólne strategie i plany działania wdrożone przez organizacje	wspólna strategia/plan działania	0,00	2021	8,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021/ ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- mieszkańcy OW, w tym także grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- turyści oraz osoby przyjezdne, które na terenie OW będą chciały znaleźć zachowane w dobrej kondycji środowisko naturalne.

Bezpośrednimi beneficjentami projektów mogą być np. właściciele, zarządcy i operatorzy obiektów i zespołów przyrody, zarządcy lasów i ich jednostki organizacyjne oraz organizacje zajmujące się ochroną i promocją przyrody.

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW, na którym znajdują się transgraniczne obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, m.in. parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты biosfery UNESCO, obszary wodno-błotne objęte Konwencją Ramsarską, obszary NATURA 2000, sieci korytarzy ekologicznych ECONET.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykatywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.7	EFRR	078. Ochrona, regeneracja i zrównoważone wykorzystanie obszarów Natura 2000	3 878 594,00
1	RSO2.7	EFRR	079. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby, zielona i błękitna infrastruktura	3 878 593,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.7	EFRR	01. Dotacja	7 757 187,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
1	RSO2.7	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	7 757 187,00

2.1. Priorytet: 2 - Lepiej połączone Pogranicze

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d)

2.1.1. Cel szczegółowy: RSO3.2. Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. poprawa jakości infrastruktury drogowej o charakterze transgranicznym z uwzględnieniem aspektów zrównoważonego transportu,
2. poprawa dostępu do atrakcji turystycznych o znaczeniu transgranicznym transportem publicznym i/lub innymi ekologicznie przyjaznymi środkami transportu poza miastami.

Działania te odpowiadają na problem utrudnionych kontaktów społecznych i gospodarczych mieszkańców Pogranicza z powodu słabo rozwiniętej, i często w złym stanie, infrastruktury drogowej o charakterze transgranicznym, oraz ograniczonego dostępu turystów do atrakcji OW.

Transgraniczna infrastruktura drogowa rozumiana jest jako drogi wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi, znajdujące się w odległości do 30 km od granicy państwa i jednocześnie prowadzące bezpośrednio do niej lub odcinki dróg łączących się z drogami prowadzącymi bezpośrednio do granicy. Z kolei atrakcje turystyczne o znaczeniu transgranicznym to takie, których walory skłaniają mieszkańców oraz turystów do przyjazdu do kraju sąsiedniego w celu skorzystania z nich.

Ograniczenia w infrastrukturze drogowej oraz wpływ na jej stan techniczny ma ukształtowanie terenu Pogranicza. Góry, z jednej strony są niewątpliwym atutem polsko-słowackiego Pogranicza, z drugiej strony stanowią naturalną barierę w fizycznych kontaktach społecznych, gospodarczych i turystycznych.

Dbanie o dobry stan techniczny istniejących połączeń drogowych w pasie przygranicznym powinno przyczynić się do pobudzania rozwoju i integracji wspólnego rynku turystycznego Pogranicza opartego o jego walory. Lepszej jakości drogi to nie tylko komfort i bezpieczeństwo podróżowania, ale także większa płynność ruchu, zwłaszcza w szczytach sezonów turystycznych. Dlatego projekty infrastruktury drogowej finansowane ze środków Programu powinny pośrednio przyczyniać się do realizacji celów Europejskiego zielonego ładu.

W szczególności będą realizowane projekty dotyczące przebudowy i remontów (modernizacji) dróg poprawiających dostępność transportu publicznego i

bezpieczeństwo na nich np. poszerzenia odcinków dróg i korekta zakrętów umożliwiające łatwiejsze poruszanie się autobusów, zatoki przystankowe. Dostępność modernizowanej drogi dla potrzeb transportu publicznego będzie jednym z kryteriów wyboru projektów.

Modernizacja dróg będzie także obejmować budowę np.: chodników, ciągów pieszo-rowerowych, urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i barier ochronnych. Będzie również uwzględniać korzystne dla środowiska naturalnego rozwiązania (np. przepusty pod drogami dla małych zwierząt, kanalizację deszczową i system podczyszczania wód opadowych). Ze względu na stan techniczny dróg oraz nieprzystosowanie niektórych z nich do potrzeb transportu publicznego nie widzimy możliwości zastąpienia planowanych działań innymi przedsięwzięciami. Realizowane elementy infrastruktury drogowej powinny poprawić funkcjonalność, bezpieczeństwo i płynność ruchu oraz mogą przyczynić się do polepszenia stanu środowiska naturalnego.

Projekty infrastruktury drogowej będą wynikały z regionalnych i/lub lokalnych strategii rozwoju i planów modernizacji dróg (odpowiednie uzasadnienie będzie wymagane na etapie składania wniosku projektowego). Planowane działania powinny wpisywać się w krajowe programy ograniczania zanieczyszczenia powietrza w Polsce i na Słowacji oraz programy ochrony powietrza (jeżeli dla danego obszaru są opracowane). Modernizacja każdej z dróg zostanie poprzedzona analizą potrzeb uzasadniających realizację, a także analizą skutków tej realizacji dla środowiska. Analiza ta określi m.in. działania łagodzące ewentualne oddziaływanie modernizowanej drogi na środowisko takie jak np. ekrany dźwiękochłonne, pasy zieleni rozgraniczającej, przepusty pod drogami dla migrujących zwierząt itp. Zagadnienia te będą oceniane podczas oceny wniosków projektowych.

Priorytetowo będą traktowane inwestycje na obszarach pozamiejskich.

Drugi typ działań będzie w pełni ukierunkowany na zielone, przyjazne środowisku rozwiązania zapewniających dojazd do atrakcji turystycznych. Przyczynią się one do ograniczenia liczby parkowanych samochodów osobowych w miejscach innych niż do tego wyznaczone (np. w strefie zamieszkania, torowanie wjazdów na posesje, parkowanie na skraju lasu). Program będzie wspierał projekty ukierunkowane m.in. na rozwój elektromobilności. Będą to przyjazne środowisku środki transportu umożliwiające bezpośredni dojazd do atrakcji turystycznych z istniejących parkingów zbiorczych, np. elektryczny transport zbiorowy, rowery itp. Z kolei istniejące parkingi będą mogły być przystosowane do ładowania samochodów elektrycznych oraz wyposażone w cyfrowe urządzenia porządkujące ruch, m.in. tablice zmiennej treści informujące o liczbie wolnych miejsc. Działania te przyczynią się do obniżenia emisji CO₂, a przez to do ochrony klimatu i środowiska.

W ramach priorytetu 3 będą mogły być natomiast realizowane projekty dotyczące budowy/ rozbudowy/ modernizacji ścieżek rowerowych uzupełniających obecny system tras rowerowych i ułatwiających dostęp do obiektów dziedzictwa kulturowego.

Lepszy dojazd do obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego przyczyni się do usprawnienia i większej integracji turystyki na Pograniczu. Dzięki temu podejmowane działania wzmocnią efekty projektów realizowanych w priorytecie 3. Zapewnienie mieszkańcom Pogranicza łatwiejszego dostępu do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego zapewne wpłynie na zwiększenie zainteresowania lokalną ofertą muzealną, wystawienniczą itd. Dzięki temu mieszkańcy OW będą bardziej świadomi swojej historii oraz dziedzictwa kulturowego. Dzięki tego typu projektom powinna wzrosnąć także mobilność mieszkańców oraz zwiększyć się ich udział w życiu społeczno-gospodarczym Pogranicza.

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą "nie czyni poważnych szkód" (z ang. Do No Significant Harm, ponieważ ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko. W przypadku projektów, w których przewidziane są działania infrastrukturalne, będzie to dodatkowo sprawdzane na etapie oceny wniosków projektowych. Projekty, które czynią poważne szkody środowisku

nie uzyskają wsparcia ze środków Programu.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Planowane działania wpisują się w cel 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
2	RSO3.2	RCO46	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T	km	0	47
2	RSO3.2	RCO116	Wspólnie opracowane rozwiązania	rozwiązania	0	4

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
2	RSO3.2	RCR104	Rozwiązania przyjęte lub zastosowane na szerszą skalę przez organizacje	rozwiązania	0,00	2021	2,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	
2	RSO3.2	RCR55	Roczna liczba użytkowników nowo wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych dróg	pasażerokilometr/rok	6 500 000,00	2021	13 000 000,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- mieszkańcy OW, w tym także grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- osoby przyjezdne, np. turyści i osoby czasowo przebywające na Pograniczu ze względów zawodowych.

Bezpośrednimi beneficjentami projektów mogą być np. Jednostki Samorządu Terytorialnego, ich stowarzyszenia i jednostki im podległe oraz zarządcy dróg publicznych.

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykacyjny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
2	RSO3.2	EFRR	090. Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	20 005 741,00
2	RSO3.2	EFRR	109. Transport multimodalny (nie w zastosowaniu miejskim)	3 000 000,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
2	RSO3.2	EFRR	01. Dotacja	23 005 741,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
2	RSO3.2	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	23 005 741,00

2.1. Priorytet: 3 - Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d)

2.1.1. Cel szczegółowy: RSO4.6. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. wspieranie rozwoju transgranicznych konkurencyjnych / innowacyjnych / zintegrowanych produktów / usług / ofert turystycznych, w celu zwiększenia roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym i włączeniu społecznym,
2. zachowanie, udostępnienie i promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego o znaczeniu transgranicznym,
3. tworzenie systemów informacji i promocji turystyki, które popularyzują OW jako atrakcyjny cel turystyczny,
4. budowa kapitału ludzkiego i podnoszenie poziomu wiedzy szczególnie w zakresie upowszechniania praktyk zrównoważonej turystyki i wymagań Europejskiego zielonego ładu (w tym Nowy europejski Bauhaus) oraz kompetencji cyfrowych.

Pogranicze należy do gospodarek w dużym stopniu zależnych od sektorów turystyki i kultury. Rozwój oferty turystyki kulturowej umożliwi wykorzystanie pełnego potencjału kultury i zrównoważonej turystyki na rzecz odbudowy gospodarki, włączenia społecznego i innowacji społecznych.

Zwiększenie wartości turystycznej dziedzictwa kulturowego Pogranicza będzie skutkować wzrostem jego atrakcyjności. Będą wspierane wyłącznie projekty ważne dla transgranicznego rozwoju OW. Projekty te przyczynią się do budowania wspólnej tożsamości Polaków oraz Słowaków, a także większej rozpoznawalności Pogranicza jako atrakcyjnego kierunku turystycznego i kulturowego. Nie będą finansowane punktowe projekty infrastrukturalne, które nie dają efektów transgranicznych.

Wybrane działania umożliwią stworzenie i wypromowanie wspólnych produktów lepiej odpowiadających na potrzeby różnych grup docelowych. Zmodernizowana infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, w tym także budowa ścieżek rowerowych, uzupełniających obecny system tras rowerowych, digitalizacja zasobów, jak również multimedialne prezentacje umożliwią szersze korzystanie z potencjału Pogranicza.

Realizowane projekty przyczynią się do rozwoju zrównoważonej turystyki. Będą wspierać działania promujące eko-innowacje i ekologiczne modele biznesowe, wykorzystanie materiałów z recyklingu oraz technologie efektywne energetycznie i przyjazne dla środowiska.

Ważnym elementem Programu jest włączanie różnych grup społecznych oraz przedstawicieli różnych sektorów w projektowanie i wdrażanie przedsięwzięć w sektorach kultury i turystyki. Takie podejście pozwoli lepiej określić potrzeby tych branż oraz wykorzystać ich potencjał do podnoszenia poziomu i jakości życia. Partycypacja społeczna i dialog z interesariuszami projektów mogą wskazać nowe działania, pozwolą zastosować bardziej efektywne sposoby zaspokojenia potrzeb społecznych Pogranicza, zrównoważonego rozwoju i doprecyzować kierunki realizacji projektów. W ich wyniku będą mogły powstać projekty o charakterze innowacji społecznych, które wprowadzą m.in. nowe lub udoskonalone produkty, usługi, procesy oraz platformy. Innowacje społeczne będą powstawać przy współpracy sektora publicznego, prywatnego, świata sztuki i nauki, organizacji non-profit oraz lokalnej społeczności. Międzysektorowa współpraca będzie rozwijać aktywizację społeczną i przyczyniać się m.in. do zachowania miejsc pracy na OW. Korzyści powinni odnieść wszyscy zainteresowani (sektor prywatny i publiczny oraz mieszkańcy i turyści). W ten sposób partycypacja społeczna będzie mogła także stanowić odpowiedź Programu na inicjatywę Nowy europejski Bauhaus.

Aby lepiej lokować inwestycje w obszarze dziedzictwa i turystyki, Program będzie promował praktykę konsultacji terytorialnych, czyli konsultacji zamierzeń produktowych i/lub projektowych z lokalną społecznością. Dzięki temu zasoby i potencjał OW będą lepiej wykorzystane i zagospodarowane, projekty nie będą się powielały lecz będą wobec siebie komplementarne.

Modernizowana infrastruktura powinna wpisywać się w wyzwania zielonej i cyfrowej transformacji, a także zrównoważonego stylu życia (Nowy europejski Bauhaus). Aby skutecznie wesprzeć te zmiany środki Programu będą przeznaczone na budowanie kapitału ludzkiego (szkolenia podnoszące kwalifikacje w sektorze turystyki, kultury i branży kreatywnej). Zaproponujemy także możliwości przekwalifikowania pracowników innych branż, którzy chcą rozpocząć pracę w turystyce. Projekty szkoleniowe będą dotyczyły w szczególności tematyki Europejskiego zielonego ładu, podnoszenia kompetencji cyfrowych oraz popularyzowania zrównoważonego rozwoju OW.

Nowością jest otwarcie się Programu na sektor prywatny. Współpraca instytucji publicznych oraz małych i średnich przedsiębiorstw może zaowocować większą stabilnością finansową realizowanych inwestycji. Zalecane jest, aby przy jednoczesnym poszanowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych, inwestycje w zrównoważoną turystykę przynosiły przychody, które następnie będą przeznaczane na utrzymanie produktów projektowych.

Podejmowane działania powinny wzmocnić zdolności sprawcze społeczności zamieszkujących Pogranicze, przy jednoczesnym lepszym wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Małe projekty

W tym celu szczegółowym będą też realizowane małe projekty w ramach FMP. Małe projekty (o stosunkowo niewielkiej skali finansowej) odpowiadają na wyzwania i problemy społeczności lokalnej i są często instrumentem łączenia różnych grup oraz realizowania ich potrzeb społecznych.

Realizacja małych projektów pozwoli polskim i słowackim społecznościom opracowywać i testować w małej skali pomysły dotyczące zwiększania atrakcyjności przygranicznych miejscowości dla ich mieszkańców i turystów z obu stron granicy. Współfinansowane będą zarówno działania miękkie (m.in. organizacja wydarzeń kulturalnych, turystycznych, podtrzymywanie tradycji lokalnych), jak i niewielkie inwestycje (nowa lub modernizowana infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna, np. ścieżki rowerowe). Projekty te będą przyczyniać się do podejmowania spójnych działań na rzecz wzmocnienia potencjału gospodarczego polskich i słowackich gmin w oparciu o ich potencjał turystyczny i kulturowy. Rozwiązania sprawdzone w skali mikro, będą mogły zostać wykorzystane w ramach innych projektów i programów.

Podsumowując, Program przewiduje nowe, wielowymiarowe podejście do realizowanych projektów: szeroko rozumiane konsultacje idei projektowych, dialog różnych środowisk, większe zastosowanie technologii cyfrowych, przyczynianie się do idei Nowego europejskiego Bauhaus, a także wspólne działania sektorów prywatnego oraz publicznego w projektach zrównoważonej turystyki.

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą DNSH. Ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko. W przypadku projektów, w których przewidziane są działania infrastrukturalne, będzie to dodatkowo sprawdzane na etapie oceny wniosków projektowych. Projekty, które czynią poważne szkody środowisku nie uzyskają wsparcia ze środków Programu.

Realizowane w tym celu projekty powinny być środowiskowo zrównoważone, trwale finansowo i odpowiednio utrzymywane po ich zakończeniu. Powinny też wywierać wpływ na pobudzenie działalności turystycznej w regionie. Partnerzy projektów (w tym firmy prywatne) będą zobowiązani do przedłożenia razem z wnioskiem projektowym planów utrzymania dofinansowanej infrastruktury powyżej wymaganego okresu trwałości 5 lat (tzw. long-lasting project results). Partnerzy wiodący projektów ponoszą odpowiedzialność finansową i rzeczową za realizację projektów i utrzymanie trwałości ich efektów. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w podręczniku programu oraz umowie o dofinansowanie projektu.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agencji na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Planowane działania wpisują się w cele:

- 8. Promować stabilny i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi,
- 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami,
- 7. Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
3	RSO4.6	RCO77	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	obiekty kulturalne i turystyczne	0	100
3	RSO4.6	RCO81	Uczestnictwo we wspólnych działaniach transgranicznych	uczestnictwo	0	170000
3	RSO4.6	RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami	organizacje	0	370
3	RSO4.6	RCO115	Wspólnie organizowane transgraniczne wydarzenia publiczne	wydarzenia	0	1200

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
3	RSO4.6	RCR77	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	osoby odwiedzające/rok	0,00	2021	900 000,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	
3	RSO4.6	RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	organizacje	0,00	2021	300,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- turyści, którzy korzystają z atrakcji turystycznych Pogranicza,
- mieszkańcy OW, w tym grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- regionalni, lokalni artyści i rzemieślnicy oraz zespoły i grupy prezentujące tradycje i zwyczaje ludowe,
- przedstawiciele sektora prywatnego oraz organizacji non-profit,
- osoby z niepełnosprawnościami, ich rodziny i opiekunowie.

Bezpośrednimi beneficjentami projektów mogą być np. samorządy, właściciele, zarządcy i operatorzy obiektów kultury oraz obiektów i zespołów przyrody.

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW, na którym znajdują się cenne obiekty materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, m.in. obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO, parki kulturowe, zamki, pałace, zabytkowe układy miejskie i zespoły uzdrowiskowe, cmentarze wojenne, skanseny, a także działają zespoły folklorystyczne.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykacyjny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
3	RSO4.6	EFRR	165. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	18 850 000,00
3	RSO4.6	EFRR	145. Wspieranie rozwoju umiejętności cyfrowych	1 279 562,00
3	RSO4.6	EFRR	167. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	9 335 000,00
3	RSO4.6	EFRR	146. Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	3 000 000,00
3	RSO4.6	EFRR	166. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	20 850 000,00
3	RSO4.6	EFRR	083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów	9 335 000,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
3	RSO4.6	EFRR	01. Dotacja	62 649 562,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
3	RSO4.6	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	62 649 562,00

2.1. Priorytet: 4 - Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d)

2.1.1. Cel szczegółowy: ISO6.1. Zwiększanie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium, i zainteresowanych stron (wszystkie komponenty)

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Zwiększenie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych, w szczególności tych, którym powierzono zarządzanie konkretnym terytorium, i zainteresowanych stron.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. budowanie zdolności instytucjonalnej instytucji publicznych,
2. wzmacnianie współpracy i potencjału instytucji Pogranicza w zakresie oferowanych usług,
3. transgraniczne analizy, strategie i plany działań.

Działania w ramach tego celu szczegółowego wzmocnią potencjał, zdolności i kompetencje oraz skuteczność i efektywność pracy organów publicznych oraz innych zainteresowanych stron (np. EUWT). W ten sposób pośrednio będą one wspierać realizację pozostałych celów szczegółowych Programu.

Wybrane działania służyć będą także pogłębianiu współpracy transgranicznej między instytucjami publicznymi, organizacjami i obywatelami OW w celu rozwiązywania wspólnych problemów transgranicznych we wszystkich obszarach usług użyteczności publicznej i budowania wzajemnego zaufania. W szczególności podejmowane będą inicjatywy w obszarach administracji, powiązań gospodarczych, przedsiębiorczości, transportu publicznego i mobilności transgranicznej, planowania przestrzennego i rozwoju regionalnego oraz ochrony zdrowia.

Wojna w Ukrainie i spowodowany nią duży przepływ uchodźców przez teren OW stawiają nowe wyzwania przed instytucjami Pogranicza. Dlatego też Program będzie umożliwiał wspólne polsko-słowackie inicjatywy związane z obsługą migrantów, a w przypadku ich decyzji o pozostaniu na Pograniczu – działania pozwalające im na zdobycie kwalifikacji potrzebnych na OW.

Celem projektów będzie wzmocnienie współpracy między podmiotami i społecznościami lokalnymi m.in. w sferze społecznej (np. poprzez większą otwartość instytucji publicznych na potrzeby społeczności lokalnych) i obywatelskiej (np. poprzez usprawnienia na linii urząd-obywatel). Dzięki uzyskanej pomocy ze środków Programu instytucje będą mogły zaproponować bogatszy katalog działań lepiej dopasowanych do potrzeb lokalnej społeczności.

Program będzie oferował wsparcie rozwoju struktur współpracy między mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Zainteresowane przedsiębiorstwa będą mogły rozwijać transgraniczne powiązania gospodarcze, nawiązywać nowe kontakty, czy wymieniać doświadczenia i dobre praktyki. Wsparcie udzielane będzie za pośrednictwem np. instytucji otoczenia biznesu. Współpraca instytucji z obu krajów nie powinna być ograniczana przez odmienne i skomplikowane procedury administracyjne oraz urzędowe, czy też bariery prawne. Dlatego w Programie będą podejmowane kroki prowadzące do niwelowania tego typu barier. Proponowane działania umożliwią pełniejsze zrozumienie, jak funkcjonują krajowe systemy prawno-administracyjne.

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą "nie czyn poważnych szkód" (z ang. Do No Significant Harm), ponieważ ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i wpiszą się w cele:

- 16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu,
- 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt,
- 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienia oraz godną pracę dla wszystkich ludzi,
- 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
4	ISO6.1	RCO83	Wspólnie opracowane strategie i plany działania	strategia/plan działania	0	4
4	ISO6.1	RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami	organizacje	0	11

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
4	ISO6.1	RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	organizacje	0,00	2021	9,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- instytucje realizujące zadania publiczne dla społeczeństwa,
- wszyscy mieszkańcy OW, w tym grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- osoby przyjezdne,
- uchodźcy z Ukrainy przebywający na OW,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Bezpośrednimi beneficjentami mogą być np. jednostki samorządu terytorialnego, ich stowarzyszenia, EUWT oraz instytucje otoczenia biznesu i instytucje systemu oświaty.

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykatorywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.1	EFRR	170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem funduszy	1 034 729,00
4	ISO6.1	EFRR	173. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron do wdrażania projektów i inicjatyw w zakresie współpracy terytorialnej w kontekście transgranicznym, transnarodowym, morskim i międzyregionalnym	1 551 000,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.1	EFRR	01. Dotacja	2 585 729,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.1	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	2 585 729,00

2.1.1. Cel szczegółowy: ISO6.3. Budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie (komponenty A, D i, w stosownych przypadkach, komponent B)

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e)

Budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych oraz, w stosownych przypadkach, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (i), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (ii)

Przykładowe typy działań:

1. wspieranie współpracy na rzecz budowania transgranicznych partnerstw,
2. wspieranie lokalnych inicjatyw transgranicznych podejmowanych na rzecz poprawy jakości życia na Pograniczu,
3. wzmacnianie integracji transgranicznej i budowanie wspólnej tożsamości mieszkańców Pogranicza,
4. wymiana dobrych praktyk, promocja współpracy na rzecz wspólnych rozwiązań w zakresie środowiska oraz niskoemisyjnej gospodarki,
5. podnoszenie świadomości i promocja proekologicznych zachowań mieszkańców Pogranicza oraz turystów.

Budowaniu wzajemnego zaufania mieszkańców Pogranicza będzie służyć szeroki wachlarz wspólnych, transgranicznych inicjatyw. Część z nich będzie skierowana bezpośrednio do społeczności lokalnych, w inne będą zaangażowane instytucje publiczne, a także organizacje non-profit. Tematyka wspólnych projektów będzie dotyczyć wielu sfer życia, m.in. edukacji, ekologii, kultury, sztuki, sportu, aktywnego wypoczynku, tradycji, współpracy gospodarczej. Możliwa będzie realizacja działań adresowanych do uchodźców z Ukrainy, które ułatwią im adaptację do nowych warunków życia w Polsce i na Słowacji oraz integrację z mieszkańcami Pogranicza.

Głównym celem projektów będzie integracja obszarów przygranicznych i poprawa jakości życia obywateli OW. Pogłębienie współpracy transgranicznej zbliży lokalne społeczności oraz pomoże zrozumieć zwyczaje i różnice społeczne oraz kulturowe (np. językowe, religijne, tradycje).

Sprzyjać temu będzie przede wszystkim skierowanie działań bezpośrednio do mieszkańców Pogranicza, którzy poprzez aktywne uczestnictwo w projektach będą mieli szansę na budowanie trwałych relacji transgranicznych i więzi międzyludzkich. Bardzo istotną rolę odgrywać będzie zaangażowanie różnych grup społecznych i tworzenie relacji międzypokoleniowych. Działania międzypokoleniowe będą miały na celu łączenie ludzi w trakcie przynoszących obopólne korzyści inicjatyw. Wspólne przedsięwzięcia umożliwią lepsze zrozumienie i okazywanie szacunku w relacjach pomiędzy pokoleniami oraz przyczynią się do tworzenia zintegrowanych społeczności.

Jednym z niezwykle istotnych wspólnych problemów społeczności Pogranicza jest ochrona środowiska i konieczność budowania zachowań

proekologicznych (mieszkańców i turystów). Program będzie wspierał działania związane z codziennym życiem mieszkańców, takie jak wspólne podejście do segregacji odpadów, energooszczędności, dbania o czystość środowiska naturalnego. Szczególnie istotna jest tutaj wymiana dobrych praktyk w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym i zmiana modeli konsumpcji. Efektem takich projektów powinna być poprawa świadomości społecznej w zakresie korzystania ze środowiska naturalnego. Zmiana przyzwyczajeń mieszkańców powinna też pozytywnie wpłynąć na stan środowiska naturalnego obszaru wsparcia, a w konsekwencji przyczynić się do jego promocji i rozwoju.

W porównaniu ze środkami programów krajowych wspierających podnoszenie świadomości ekologicznej, wartością dodaną działań finansowanych z programów transgranicznych jest współpraca między organizacjami lub instytucjami w obu krajach. Nacisk kładziony będzie na intensywną wymianę doświadczeń i informacji oraz uczenie się od siebie nawzajem.

Dzięki wymianie wiedzy oraz stosowaniu najlepszych praktyk sprawdzonych w kraju sąsiada, efekty podejmowanych działań będą lepiej odpowiadały na wspólne potrzeby Pogranicza niż w przypadku braku współpracy z partnerem z drugiej strony granicy i realizowania projektów jedynie w oparciu o własne doświadczenia.

Planowane typy działań zostały ocenione jako zgodne z zasadą "nie czynić poważnych szkód" (z ang. Do No Significant Harm), ponieważ ze względu na ich charakter nie oczekuje się, że będą one miały jakikolwiek znaczący negatywny wpływ na środowisko.

Realizowane w tym celu projekty będą odpowiadały na cele Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Planowane działania wpisują się w cele:

- 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji,
- 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom,
- 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt,
- 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi.

2.1.1.1b. Określenie pojedynczego beneficjenta lub ograniczonego wykazu beneficjentów i procedura przyznawania środków

Podstawa prawna: art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (i)

--

2.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (ii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iii)

Tabela 2 - Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
4	ISO6.3	RCO87	Organizacje współpracujące ponad granicami	organizacje	0	110
4	ISO6.3	RCO115	Wspólnie organizowane transgraniczne wydarzenia publiczne	wydarzenia	0	570
4	ISO6.3	RCO81	Uczestnictwo we wspólnych działaniach transgranicznych	uczestnictwo	0	39000

Tabela 3 - Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
4	ISO6.3	RCR84	Organizacje współpracujące ponad granicami po zakończeniu projektu	organizacje	0,00	2021	92,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	
4	ISO6.3	RCR85	Uczestnictwo we wspólnych działaniach transgranicznych po zakończeniu projektu	uczestnictwo	0,00	2021	31 000,00	Centralny System Teleinformatyczny 2021 / ankieta	

2.1.1.3. Główne grupy docelowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iii), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (iv)

Głównymi grupami docelowymi będą:

- mieszkańcy OW, w tym grupy osób wykluczonych, np. osoby długotrwale bezrobotne, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, ich rodziny i opiekunowie,
- uchodźcy z Ukrainy przebywający na OW,
- kuracjusze i turyści odwiedzający OW, a także osoby podróżujące biznesowo.

Bezpośrednimi beneficjentami mogą być np.: jednostki samorządu terytorialnego, ich stowarzyszenia, właściciele, zarządcy i operatorzy obiektów i zespołów przyrody, stowarzyszenia gospodarcze, instytucje otoczenia biznesu i instytucje systemu oświaty, a także organizacje pozarządowe – fundacje i stowarzyszenia.

2.1.1.4. Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania zintegrowanych inwestycji terytorialnych, rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lub innych narzędzi terytorialnych

Podstawa prawna: Art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (iv)

Działania są kierowane do całego OW.

2.1.1.5. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (v)

Program nie będzie korzystał z instrumentów finansowych. Planowany zakres interwencji, charakter przewidywanych typów potencjalnych beneficjentów (instytucje publiczne) oraz rodzaje projektów powodują, że wykorzystanie instrumentów finansowych nie wniesie wartości dodanej do realizacji Programu. Spodziewamy się, że projekty nie będą przynosić znaczących dochodów netto.

2.1.1.6. Indykatorywny podział zasobów programu UE według rodzaju interwencji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. e) pkt (vi), art. 17 ust. 9 lit. c) pkt (v)

Tabela 4 – Wymiar 1 – Zakres interwencji

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.3	EFRR	170. Zwiększenie zdolności instytucji programu oraz podmiotów związanych z wdrażaniem funduszy	3 103 188,00
4	ISO6.3	EFRR	173. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron do wdrażania projektów i inicjatyw w zakresie współpracy terytorialnej w kontekście transgranicznym, transnarodowym, morskim i międzyregionalnym	4 654 000,00

Tabela 5 – Wymiar 2 – Forma finansowania

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.3	EFRR	01. Dotacja	7 757 188,00

Tabela 6 – Wymiar 3 – Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kod	Kwota (w EUR)
4	ISO6.3	EFRR	33. Inne podejścia – brak ukierunkowania terytorialnego	7 757 188,00

3. Plan finansowy

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. f)

3.1. Środki finansowe w podziale na poszczególne lata

Tabela 7

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. g) pkt (i), art. 17 ust. 4 lit. a)–d)

Fundusz	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Ogółem
EFRR	0,00	22 639 521,00	22 440 798,00	22 802 661,00	23 171 761,00	19 200 600,00	19 584 611,00	129 839 952,00
Ogółem	0,00	22 639 521,00	22 440 798,00	22 802 661,00	23 171 761,00	19 200 600,00	19 584 611,00	129 839 952,00

3.2. Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. f) pkt (ii), art. 17 ust. 4 lit. a)–d)

Tabela 8

Cel polityki	Priorytet	Fundusz	Podstawa obliczenia wsparcia UE (ogółem koszt kwalifikowalny lub wkład publiczny)	Wkład UE (a)=(a1)+(a2)	Indykatorywny podział wkładu UE		Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Ogółem (e)=(a)+(b)	Stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)	Wkłady państw trzecich
					bez pomocy technicznej na podstawie art. 27 ust. 1 (a1)	na pomoc techniczną na podstawie art. 27 ust. 1 (a2)		Krajowy wkład publiczny (c)	Krajowy wkład prywatny (d)			
2	1	EFRR	Ogółem	27 121 858,00	25 347 531,00	1 774 327,00	6 780 466,00	6 102 419,00	678 047,00	33 902 324,00	79,9999964604%	0,00
3	2	EFRR	Ogółem	24 616 142,00	23 005 741,00	1 610 401,00	6 154 036,00	6 154 036,00	0,00	30 770 178,00	79,9999987000%	0,00
4	3	EFRR	Ogółem	67 035 031,00	62 649 562,00	4 385 469,00	16 758 758,00	15 082 882,00	1 675 876,00	83 793 789,00	79,9999997613%	0,00
6	4	EFRR	Ogółem	11 066 921,00	10 342 917,00	724 004,00	2 766 731,00	2 559 226,00	207 505,00	13 833 652,00	79,9999956628%	0,00
	Ogółem	EFRR		129 839 952,00	121 345 751,00	8 494 201,00	32 459 991,00	29 898 563,00	2 561 428,00	162 299 943,00	79,9999985213%	0,00
	Suma całkowita			129 839 952,00	121 345 751,00	8 494 201,00	32 459 991,00	29 898 563,00	2 561 428,00	162 299 943,00	79,9999985213%	0,00

4. Działania podjęte w celu zaangażowania odpowiednich partnerów programu w przygotowanie programu INTERREG oraz rola tych partnerów programu we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. g)

Zaangażowanie partnerów w przygotowanie Programu

Przygotowanie Programu zainicjowali członkowie KM programu 2014–2020. Na podstawie ich decyzji zawiązana została polsko-słowacka GR odpowiedzialna za przygotowanie nowej jego edycji. Rozpoczęła ona prace w czerwcu 2019 roku. Jej pracami kierowało polskie ministerstwo zarządzające programem 2014–2020 we współpracy ze słowacką Instytucją Krajową (ministerstwo odpowiedzialne za programy współpracy transgranicznej Interreg).

Skład GR został ustalony zgodnie z zasadą partnerstwa i przy współudziale przedstawicieli różnych zainteresowanych stron. Jej członkowie reprezentowali polskie i słowackie instytucje publiczne szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego. W gronie GR znaleźli się także partnerzy społeczno-gospodarczy i organizacje reprezentujące społeczeństwo obywatelskie.

W celu wyłonienia partnerów społeczno-gospodarczych polskie ministerstwo zwróciło się do polskich organizacji zrzeszających instytucje z dziedziny:

- nauki i szkolnictwa wyższego,
- ochrony praw pracowników,
- spraw dotyczących pracodawców i organizacji gospodarczych,

a także do Rady Działalności Pożytku Publicznego z prośbą o wyznaczenie reprezentantów danej grupy partnerów do udziału w pracach nad Programem. W ten sposób w skład GR weszli przedstawiciele:

- środowiska gospodarczego reprezentowanego przez Regionalną Izbę Handlu i Przemysłu w Bielsku-Białej,
- środowiska nauki reprezentowanego przez Polską Akademię Nauk,
- organizacji związków zawodowych reprezentowanych przez Radę Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych Województwa Małopolskiego,
- społeczeństwa obywatelskiego działającego na rzecz równości szans i niedyskryminacji reprezentowanego przez Stowarzyszenie Projektów Międzynarodowych „INPRO” z Rzeszowa,
- społeczeństwa obywatelskiego działającego na rzecz ochrony środowiska reprezentowanego przez Stowarzyszenie „EKOSKOP” z Rzeszowa.

Słowackie ministerstwo odpowiedzialne za skład swojej delegacji narodowej w GR wystąpiło w tej sprawie do słowackich instytucji pozarządowych. W wyniku tego wystąpienia skład GR został rozszerzony o dodatkowych partnerów społeczno-gospodarczych, to jest: oddział Słowackiej Agencji Biznesu w Preszowie i stowarzyszenie obywatelskie Cyklokoalícia.

W pracach GR z głosem doradczym uczestniczył także reprezentant Komisji Europejskiej (KE). Opracowanie Programu, jego celów i strategii wsparł polsko-słowacki Wspólny Sekretariat Techniczny w Krakowie oraz eksperci zewnętrzni. Eksperti byli również zaangażowani w wykonanie analizy społeczno-gospodarczej OW oraz przygotowanie oceny oddziaływania na środowisko projektu Programu.

Na etapie przygotowania analizy społeczno-gospodarczej odbyły się specjalistyczne warsztaty w celu przedstawienia stanu funkcjonowania OW oraz wypracowania rekomendacji do prac nad dokumentem

programowym. Wzięli w nich udział eksperci z Polski i Słowacji. Byli to eksperci z Pogranicza z dorobkiem akademickim albo doświadczeniem praktycznym w dziedzinach objętych analizą (sfera społeczna, demograficzna, gospodarcza, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz turystyka, środowisko i ukształtowanie terenu, transport i komunikacja).

Swoj głos w odniesieniu do tematów, którymi powinien zająć się Program w latach 2021-2027 wyrazili także potencjalni wnioskodawcy. Po raz pierwszy wypowiedzieli się w ankiecie do nich skierowanej w maju 2019 r. Pytania ankietowe dotyczyły wskazania m.in.: obszarów tematycznych przyszłej współpracy, typów przedsięwzięć, potencjału OW jaki powinien być wykorzystany we współpracy transgranicznej, przykładów strategicznych projektów. W opinii respondentów bogactwem Pogranicza jest jego szeroko rozumiane dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, które daje duże możliwości do jego rozwoju pod względem turystycznym. Aby w pełni korzystać z tego bogactwa należy poprawiać jakość infrastruktury drogowej i dbać o środowisko. Dlatego większość ankietowanych opowiedziała się za kontynuacją współpracy w obszarach tematycznych dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe (głównie turystyka i promocja) oraz infrastruktura drogowa. Respondenci wskazali także, że chcą mieć dowolność w zakresie tworzenia projektów w aspekcie ich typu (miękkie, infrastrukturalne, łączone) oraz rodzaju przedmiotowego (szlaki, zabytki, szkolenia, wydarzenia itd.). Zintegrowana promocja marek i produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo Pogranicza i łączące je góry mogłaby być projektem strategicznym lub sieciowym w Programie 2021–2027.

W trakcie prac nad analizą społeczno-gospodarczą OW, przeprowadzono także badanie ilościowe (czerwiec 2020 r.). Potencjalni wnioskodawcy byli poproszeni o wskazanie najważniejszych i najpotrzebniejszych z ich punktu widzenia tematów, które mogłyby być dofinansowane ze środków Programu. W badaniu udział wzięły: jednostki samorządu terytorialnego (wyższe jednostki terytorialne, województwa, powiaty, gminy), jednostki podległe samorządom, mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe oraz instytucje oświaty i szkoły wyższe. Potencjalni wnioskodawcy wskazali jako priorytetowe następujące rodzaje działań:

- ochronę przyrody i różnorodności biologicznej, zieloną infrastrukturę,
- rozwój działalności MŚP i jej umiędzynarodowienie,
- dostosowanie do zmian klimatu oraz ochronę przed zagrożeniami związanymi z klimatem oraz zarządzanie ryzykiem w tym zakresie,
- ochronę, rozwój i promocję walorów turystycznych i powiązanych usług turystycznych.

Podobny zakres miało kolejne, trzecie badanie ankietowe, w którym udział wzięli potencjalni wnioskodawcy. Badanie zostało przeprowadzone na przełomie 2020 i 2021 roku. Dotyczyło ono wpływu pandemii na możliwość i chęć składania projektów oraz ich tematykę. Pomimo niewątpliwych społeczno-gospodarczych skutków pandemii, badanie nie wykazało braku zainteresowania udziałem w Programie. Aż 81% respondentów potwierdziło, że planują ubiegać się o środki Programu. Ponad połowa respondentów stwierdziła, że poza działaniami dotychczas realizowanymi przez program Polska – Słowacja nie widzą konieczności realizacji nowych, dodatkowych działań będących odpowiedzią na skutki pandemii. Jako najbardziej wskazane podali działania skierowane na rozwój gospodarczy terenów przygranicznych i zapobiegające bezrobociu, w tym: rozwój turystyki, powstawanie nowych miejsc noclegowych, inwestycje wspierające rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy.

Potencjalni wnioskodawcy byli zaproszeni także do udziału w konsultacjach społecznych projektu Programu.

Konsultacje Programu

W celu zapewnienia szerokiego dostępu do informacji na temat Programu, przeprowadzono jego konsultacje. Odbyły się one w Polsce i na Słowacji. Konsultacje trwały od 9 lipca do 22 sierpnia 2021 r.

Konsultacje składały się z:

- konsultacji publicznych, w tym z Radą Działalności Pożytku Publicznego (ciało instytucjonalizujące zasadę dialogu obywatelskiego oraz współpracę pomiędzy sektorem publicznym a trzecim sektorem w Polsce),
- uzgodnień z ministerstwami polskimi i słowackimi oraz
- w Polsce - opiniowania przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Komitet ds. Umowy Partnerstwa.

Zastosowane zasady partnerstwa konsultacji publicznych projektu Programu:

- dostępność – konsultacje publiczne trwały 45 dni,
- powszechność – każdy zainteresowany tematem mógł wziąć w nich udział i wyrazić swój pogląd w odniesieniu do wszystkich elementów i części Programu; uwagi były zgłaszane za pośrednictwem elektronicznego formularza oraz podczas spotkań konsultacyjnych,
- przejrzystość – informacje o konsultacjach wraz z projektem Programu były opublikowane na stronach internetowych: Instytucji Zarządzającej i Instytucji Krajowej, Programu, stronach euroregionów i Regionalnych Punktów Kontaktowych; dodatkowo ponad 330 podmiotów i instytucji po obu stronach granicy otrzymało informację mailową,
- responsywność – uczestnicy konsultacji uzyskali odpowiedzi na zgłoszone uwagi i wyrażone opinie,
- dokumentacja – poszczególne etapy konsultacji oraz opinie i uwagi zostały udokumentowane w kompleksowym raporcie z konsultacji i opublikowane na stronie Programu (www.plsk.eu),
- koordynacja – za konsultacje odpowiedzialny był Departament Współpracy Terytorialnej Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, reprezentujący Instytucję Zarządzającą Programu.

Uwagi, które wpłynęły podczas konsultacji zostały przeanalizowane w trakcie prac nad ostateczną wersją Programu.

Rada Działalności Pożytku Publicznego pozytywnie zaopiniowała projekt Programu. Rada wyraziła uznanie za wzorową realizację zasady partnerstwa oraz zaangażowanie przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego na etapie programowania.

Ocena wpływu Programu na środowisko

Elementem prac nad Programem jest opracowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, z uwzględnieniem jego wpływu na cele ochrony obszarów Natura 2000, ich integralność i spójność zgodnie z wymogami oceny Dyrektywy Siedliskowej. Wnioski z oceny oparte są:

- na typach działań (w tym analizie ryzyka zajęcia siedlisk przyrodniczych i wpływu na występujące tam gatunki roślin i zwierząt),
- skali planowanych przedsięwzięć (projekty o stosunkowo niewielkich budżetach).

Jej wyniki przedstawiono podczas konsultacji publicznych, które odbyły się w okresie od 30 lipca 2021 r. do 19 sierpnia 2021 r. Końcowa wersja prognozy oddziaływania na środowisko została opublikowana 23 grudnia 2021 r. na stronie internetowej programu w języku polskim i języku słowackim: Raport końcowy (plsk.eu)

Ocena wykazała pozytywny wpływ na środowisko działań przewidzianych w celach szczegółowych 2.iv oraz 2.vii. W celu szczegółowym 4.vi i celu szczegółowym Interreg działania będą miały wpływ pozytywny lub neutralny. Natomiast potencjalne oddziaływanie na środowisko inwestycji przewidzianych w celu szczegółowym 3.ii będzie oceniane indywidualnie w zależności od ich konkretnej lokalizacji i skali. Kryteria oceny projektów będą uwzględniały wpływ przedsięwzięć na środowisko.

Zaangażowanie partnerów w okresie wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu

Udział partnerów spoza administracji publicznej zagwarantowany został w składzie KM Programu. Jego członkami będą polscy i słowaccy partnerzy wyznaczeni zgodnie z zasadami kodeksu partnerstwa. Zaproszenie do udziału w pracach KM będzie skierowane m.in. do środowisk działających na rzecz ochrony środowiska i klimatu. Wszyscy członkowie KM, w tym reprezentanci organizacji z sektora pozarządowego, będą mieli prawo głosu we wszystkich sprawach dotyczących Programu. Partnerzy z sektora pozarządowego otrzymają wsparcie na rzecz wzmocnienia swojej zdolności instytucjonalnej w postaci m.in. warsztatów, sesji szkoleniowych i innych form wymiany doświadczeń w ramach działań informacyjno-edukacyjnych.

Zadania KM wynikają bezpośrednio z wymagań unijnych. Ich szeroki zakres oraz prawo głosu w podejmowaniu decyzji przez KM zapewnia partnerom spoza administracji publicznej realny wpływ na proces wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu. Partnerzy mają głos m.in. w sprawie procedur obowiązujących w Programie, uczestniczą w wyborze projektów, śledzą i oceniają postępy we wdrażaniu Programu.

5. Podejście do informowania o programie INTERREG i jego widoczności (cele, grupy docelowe, kanały komunikacyjne, w tym wykorzystanie mediów społecznościowych, w stosownych przypadkach, planowany budżet i stosowne wskaźniki monitorowania i ewaluacji)

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. h)

Cele komunikacji

Główny cel:

Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie promocja współpracy transgranicznej i jej korzystnego wpływu na rozwój Pogranicza w czterech kluczowych obszarach tematycznych: natura i przystosowanie do zmian klimatu, mobilność transgraniczna, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz zrównoważona turystyka, oraz współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza. Instytucje programowe będą dążyły do stworzenia pozytywnego wizerunku marki Interreg Polska – Słowacja oraz popularyzacji Programu i jego osiągnięć.

Program będzie szczególnie promował efekty i rezultaty projektów o znaczeniu strategicznym (FMP). Projekty FMP promowane będą m.in. podczas wydarzenia informacyjnego, w które zaangażowana będzie KE oraz IZ. Program będzie także promował aspekty Europejskiego zielonego ładu i koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Aktywności informacyjne i promocyjne będą zgodne z celami komunikacji polityki spójności.

Cele szczegółowe:

- pozyskanie beneficjentów poprzez regularne informowanie o możliwościach dofinansowania inicjatyw transgranicznych oraz aktywizowanie wnioskodawców tak, aby ich liczba była nie mniejsza niż 80% liczby z okresu 2014–2020,
- wspieranie wnioskodawców w przygotowaniu i beneficjentów w implementacji projektu tak, aby przynajmniej 95% z nich było zadowolonych z udzielonej pomocy
- promowanie efektów Programu w mediach tradycyjnych, społecznościowych, podczas wydarzeń i poprzez inne kanały. Celem jest osiągnięcie kumulatywnej liczby uczestników wydarzeń przynajmniej na poziomie 30 000,
- wzmocnienie świadomości ogółu społeczeństwa o pozytywnym wpływie projektów na otoczenie i wartości dodanej Funduszy Europejskich.

Grupy docelowe:

- ogół społeczeństwa: m.in. mieszkańcy pogranicza, młodzież, turyści, grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, imigranci, seniorzy, długotrwale bezrobotni, osoby z niepełnosprawnościami, osoby podróżujące służbowo, lokalni artyści,
- wnioskodawcy i beneficjenci Programu,
- zainteresowane strony, np. partnerzy gospodarczy i społeczni, organizacje pozarządowe,
- jednostki wdrażające Program i członkowie KM.

Kanały komunikacji

Podstawowym narzędziem będzie strona internetowa Programu oraz strony internetowe instytucji zaangażowanych w realizację Programu i funduszy unijnych. Będą na nich publikowane dokumenty, informacje o naborach i projektach, aktualności.

Pozostałe kanały to:

- media społecznościowe,
- media tradycyjne (lokalne i regionalne),
- wydarzenia informacyjno-promocyjne,
- publikacje (w tym online), materiały audiowizualne,
- Regionalne Punkty Kontaktowe (na podstawie Strategii komunikacji Programu).

Wiadomości w pozostałych kanałach będą skierowane do ogółu społeczeństwa i będą prezentowały aktualności z życia projektów oraz promowały ich efekty.

Program będzie kontynuował prowadzenie profili na Facebooku, Instagramie i YouTube. Będzie również monitorował trendy i odpowiednio na nie reagował.

W komunikacji skierowanej do beneficjentów, zainteresowanych stron i jednostek wdrażających Program będą m.in. wykorzystywane:

- szkolenia i warsztaty,
- konsultacje bezpośrednie i konsultacje on-line,
- aplikacje i systemy internetowe.

Beneficjenci będą zaangażowani we wspólne inicjatywy na poziomie regionalnym, krajowym i UE jako ambasadorzy Programu i marki Interreg.

Za działania informacyjne i promocyjne Programu będzie odpowiedzialny pracownik Wspólnego Sekretariatu (WS).

Wskaźniki

Oczekiwane rezultaty

Zainteresowanie wnioskodawców realizacją projektów transgranicznych.

Wskaźniki produktu

- liczba uczestników szkoleń dla wnioskodawców oraz stopień ich satysfakcji,
- liczba udzielonych konsultacji,
- liczba użytkowników, którzy ze strony internetowej Programu uzyskali informacje dotyczące naboru,
- liczba użytkowników, którzy przeczytali i zareagowali na posty dotyczące naboru (zasięg w mediach społecznościowych),

- procentowy stosunek liczby wniosków o dofinansowanie, które pozytywnie przeszły proces oceny do całkowitej liczby złożonych wniosków o dofinansowanie w czasie naboru.

Oczekiwane rezultaty

Wzrost efektywności w promocji Programu dzięki beneficjentom.

Wskaźniki produktu

- liczba wydarzeń wspierających promocję Programu organizowanych przez beneficjentów,
- liczba wydarzeń zorganizowanych przez Program z zaangażowaniem beneficjentów.

Oczekiwane rezultaty

Wzrost świadomości społecznej na temat korzyści wynikających z wdrażania Programu.

Wskaźniki produktu

- liczba użytkowników, którzy przeczytali posty dotyczące Programu i projektów (zasięgi w mediach społecznościowych i zaangażowanie użytkowników),
- liczba odwiedzin strony internetowej Programu,
- liczba uczestników wydarzeń informacyjno-promocyjnych.

Budżet

Szacunkowy budżet na działania informacyjno-promocyjne to ok. 1 mln euro. Podział środków będzie określony w rocznych planach działań.

Znaczna część środków będzie przeznaczona na komunikację skierowaną do ogółu społeczeństwa. Po zatwierdzeniu Programu zostanie przygotowana strona internetowa. Kolejne działania będą dotyczyły promocji Programu wśród potencjalnych wnioskodawców i przeszkoleniu ich w celu przygotowania do skutecznego aplikowania o dofinansowanie.

6. Wskazanie wsparcia dla projektów o małej skali, w tym małych projektów w ramach funduszy małych projektów

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. i), art. 24

Część alokacji Programu skierowana będzie na realizację projektów o małej skali w ramach FMP. FMP realizowane będą w dwóch priorytetach – 3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze (cel szczegółowy vi - wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym oraz innowacjach społecznych) oraz 4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza (cel szczegółowy Interreg (c) - budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.

Maksymalna wartość małego projektu będzie wynosić 100 tys. EUR.

Małe projekty to stosunkowo niewielkie pod względem finansowym inicjatywy transgraniczne. Umożliwiają współpracę przede wszystkim mniejszym organizacjom, m.in. w zakresie:

- wspólnych polsko-słowackich wydarzeń angażujących społeczności lokalne po obu stronach granicy,
- warsztatów i szkoleń,
- wspólnej transgranicznej promocji, np. dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska, oferty zawodowej,
- realizacji małych inwestycji o znaczeniu transgranicznym.

Wiele małych projektów jest skierowanych bezpośrednio do mieszkańców Pogranicza. Dzięki nim lokalne społeczności po polskiej i słowackiej stronie OW zacieśniają kontakty oraz budują i umacniają wspólną tożsamość. Dzieje się tak m.in. poprzez:

- naukę języka sąsiada,
- poznawanie i kultywowanie tradycji,
- naukę lokalnego rzemiosła,
- poznawanie historii Pogranicza,
- wspólne spędzanie czasu.

Małe projekty umożliwią włączenie do współpracy polsko-słowackiej szerokiej reprezentacji lokalnych społeczności obszaru Pogranicza i wspieranie inicjatyw społeczeństwa obywatelskiego. FMP będą wspierały, m.in. działania z zakresu poznawania i kultywowania tradycji, budowania wzajemnego zaufania, podnoszenia kwalifikacji zawodowych i rozwijania kompetencji potrzebnych na transgranicznym rynku pracy, edukacji ekologicznej. W obszarze turystyki w ramach małych projektów możliwa będzie realizacja niewielkiej infrastruktury, powiązanej z działaniami „miękkimi”.

FMP będą w Programie zarządzane przez podmioty mające duże doświadczenie we współpracy transgranicznej. W grupie potencjalnych beneficjentów FMP znajdują się euroregiony reprezentowane przez: Stowarzyszenie „Region Beskidy”, Stowarzyszenie Euroregion Karpacki Polska i Związek Euroregion „Tatry”, kraje samorządowe – żyliński i preszowski oraz EUWT TATRY.

7. Przepisy wykonawcze

7.1. Instytucje programu

Podstawa prawna: art. 17 ust. 6 lit. a)

Tabela 9

Instytucje programu	Nazwa instytucji	Imię i nazwisko osoby kontaktowej	Położenie	E-mail
Instytucja zarządzająca	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (Rzeczpospolita Polska)	Rafał Baliński - Dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej		sekretariatDWT@mfi.gov.pl
Instytucja audytowa	Szef Krajowej Administracji Skarbowej (Rzeczpospolita Polska)	Dominik Zalewski - Dyrektor Departamentu Audytu Środków Publicznych w Ministerstwie Finansów		sekretariat.das@mf.gov.pl
Przedstawiciele grupy audytorów	Ministerstwo Finansów Republiki Słowackiej	Alena Vidová - Kierownik Wydziału Pozostałych Programów, Departament Audytu Rządowego Funduszy Międzynarodowych		info@mfsr.sk
Organ, na rzecz którego Komisja ma dokonywać płatności	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego (Rzeczpospolita Polska)	Rafał Baliński Dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej		sekretariatDWT@mfi.gov.pl

7.2. Procedura utworzenia wspólnego sekretariatu

Podstawa prawna: art. 17 ust. 6 lit. b)

WS będzie miał siedzibę w Krakowie. Środki finansowe na pokrycie kosztów jego funkcjonowania będą pochodziły z pomocy technicznej Programu, o których mowa w art. 27 Rozporządzenia Interreg.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań szczególnie istotne będzie zapewnienie zatrudnienia we Wspólnym Sekretariacie pracowników pochodzących z Polski i Słowacji.

Szczegółowe zadania WS będą określone w porozumieniu zawartym przez IZ z Centrum Projektów Europejskich (CPE). CPE jest państwową jednostką budżetową podległą ministrowi odpowiedzialnemu za rozwój regionalny. Została utworzona w 2008 r.; jej głównym celem jest podniesienie efektywności wykorzystania środków europejskich. WS działa w jej strukturze organizacyjnej.

Do najważniejszych zadań WS będzie należało:

- prowadzenie naborów wniosków o dofinansowanie (z wyłączeniem małych projektów),
- udzielanie wsparcia KM oraz grupom roboczym powołanym w ramach Programu,
- wspieranie IZ w działaniach związanych z wdrażaniem Programu,
- prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych we współpracy z Regionalnymi Punktami Kontaktowymi (RPK),
- wspieranie partnerów wiodących oraz partnerów podczas realizacji projektów,
- prowadzenie monitoringu finansowego i rzeczowego Programu i projektów,
- identyfikowanie, analiza i ocena ryzyk związanych z realizacją Programu.

Z WS będą współpracowały RPK zlokalizowane w Urzędach Marszałkowskich w Polsce (dla województw śląskiego, małopolskiego i podkarpackiego) oraz w Wyższych Jednostkach Terytorialnych na Słowacji (dla krajów preszowskiego i żylińskiego).

Zadaniem RPK będzie wspieranie WS w zakresie działań informacyjno-promocyjnych. RPK będą prowadziły m.in. doradztwo dla wnioskodawców oraz zajmą się promocją Programu.

7.3. Podział odpowiedzialności pomiędzy uczestniczącymi państwami członkowskimi oraz, w stosownych przypadkach, państwami trzecimi lub krajami partnerskimi oraz KTZ w przypadku korekt finansowych dokonywanych przez instytucję zarządzającą lub Komisję

Podstawa prawna: art. 17 ust. 6 lit. c)

Nieprawidłowości zidentyfikowane w jednym państwie

Jeśli nieprawidłowość wystąpi w jednym państwie członkowskim, odpowiedzialność finansowa powinna dotyczyć tylko tego państwa członkowskiego. W szczególności dotyczy to takich nieprawidłowości jak wadliwy system (np. kontroli) lub przekroczenie dopuszczalnego poziomu błędu na terytorium państwa członkowskiego.

Nieprawidłowości zidentyfikowane w więcej niż jednym państwie

W przypadku zidentyfikowania nieprawidłowości w więcej niż jednym państwie członkowskim, odpowiedzialność finansowa zostanie podzielona z uwzględnieniem wpływu poszczególnych czynników na wysokość korekty.

Jeśli trudno będzie określić wagę poszczególnych czynników, które doprowadziły do ustalenia korekty i tym samym nie można precyzyjnie podzielić odpowiedzialności finansowej między państwami członkowskimi, odpowiedzialność finansowa będzie dzielona pomiędzy państwa członkowskie proporcjonalnie do kwoty EFRR wypłaconej beneficjentom w każdym państwie członkowskim w danym okresie podlegającym audytowi/kontroli, np. w roku obrachunkowym.

Nieprawidłowości jako skutek decyzji państw członkowskich

Jeśli nieprawidłowości będą rezultatem decyzji podejmowanych wspólnie przez państwa członkowskie (w tym jeżeli cele Programu nie zostaną osiągnięte) odpowiedzialność finansowa spowoduje zmniejszenie budżetu Programu.

Jeśli redukcja budżetu Programu nie będzie możliwa, odpowiedzialność finansowa będzie dzielona pomiędzy państwa członkowskie. Sposób jej obliczenia będzie proporcjonalny do kwoty EFRR wypłaconej beneficjentom w każdym państwie członkowskim w okresie podlegającym audytowi/kontroli.

Nieprawidłowości jako skutek decyzji instytucji zaangażowanych w realizację Programu

Jeśli nieprawidłowości wynikają z działań i decyzji podjętych przez IZ i/lub WS, odpowiedzialność będzie ponosić państwo członkowskie, w którym mają swoją siedzibę IZ i WS.

Inne sytuacje

IZ i Instytucja Krajowa (IK) mają obowiązek przypisania danego przypadku nieprawidłowości do jednej z opisanych powyżej kategorii. W przypadkach nieopisanych powyżej, metodologia podziału odpowiedzialności będzie uzależniona od wspólnej decyzji IZ i IK.

8. Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami

Podstawa prawna: art. 94 i art. 95 rozporządzenia (UE) 2021/1060 (RWP)

Tabela 10: Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami

Planowane stosowanie art. 94 i 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	Tak	Nie
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe w ramach priorytetu zgodnie z art. 94 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	☐	☒
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o finansowanie niepowiązane z kosztami zgodnie z art. 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	☐	☒

Aneks 1

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Szacunkowy udział łącznej alokacji finansowej w ramach priorytetu, do którego stosowane będą uproszczone metody rozliczania kosztów, w %	Rodzaj(-e) operacji objętej (-ych) finansowaniem		Wskaźnik uruchamiający refundację kosztów		Jednostka miary wskaźnika uruchamiającego refundację kosztów	Rodzaj uproszczonej metody rozliczania kosztów (standardowe stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe lub stawki ryczałtowe)	Kwota (w EUR) lub wartość procentowa (w przypadku stawek ryczałtowych) uproszczonej metody rozliczania kosztów
				Kod(1)	Opis	Kod(2)	Opis			

(1) Oznacza kod dla wymiaru „Zakres interwencji” w tabeli 1 załącznika I do rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów.

(2) Oznacza kod wspólnego wskaźnika, o ile ma zastosowanie.

Aneks 1

B. Szczegółowe informacje według rodzaju operacji

C. Obliczanie standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych

1. Źródło danych wykorzystanych do obliczenia standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych (kto przygotował, zgromadził i zapisał dane, miejsce przechowywania danych, daty graniczne, walidacja itd.):

--

2. Proszę określić, dlaczego proponowana metoda i obliczenia na podstawie art. 94 ust. 2 są właściwe dla danego rodzaju operacji:

3. Proszę określić sposób dokonania obliczeń, w tym w szczególności założenia przyjęte w odniesieniu do jakości lub ilości danych. W stosownych przypadkach należy zastosować dane statystyczne i poziomy odniesienia oraz przedstawić je – na wniosek – w formacie pozwalającym na wykorzystanie przez Komisję.

--

4. Proszę wyjaśnić, w jaki sposób zapewniono, by jedynie wydatki kwalifikowalne były uwzględniane przy obliczaniu standardowych stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych lub stawek ryczałtowych:

--

5. Ocena przez instytucję(-e) audytową(-e) metody obliczania i kwot oraz rozwiązań mających zapewnić weryfikację danych, ich jakość, sposób zbierania i przechowywania:

--

Aneks 2

A. Podsumowanie głównych elementów

Priorytet	Fundusz	Cel szczegółowy	Kwota objęta finansowaniem niepowiązanym z kosztami	Rodzaj(-e) operacji objętej (-ych) finansowaniem		Warunki, które należy spełnić/rezultaty, które należy osiągnąć, uruchamiające refundację przez Komisję	Wskaźnik		Jednostka miary warunków, które należy spełnić/rezultatów, które należy osiągnąć, uruchamiających refundację przez Komisję	Przewidywany rodzaj metody stosowanej do refundacji kosztów beneficjentowi lub beneficjentom
				Kod(1)	Opis		Kod(2)	Opis		

(1) Oznacza kod dla wymiaru „Zakres interwencji” w tabeli 1 załącznika I do rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów oraz w załączniku IV do rozporządzenia w sprawie EFMRA.

(2) Oznacza kod wspólnego wskaźnika, o ile ma zastosowanie.

B. Szczegółowe informacje według rodzaju operacji

Program będzie wspierać fundusze małych projektów (FMP). Fundusze te można uznać za projekty o znaczeniu strategicznym, ponieważ umożliwiają one współpracę wielu polskich i słowackich podmiotów, zwłaszcza lokalnych oraz organizacji pozarządowych. Projekty te będą realizowane na całym OW Programu i obejmą wszystkie cele i działania określone dla celów:

1. 4.vi Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;
2. Interreg (c) Budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.

Małe projekty mogą być cennym doświadczeniem dla beneficjentów planujących realizację większych działań transgranicznych.

Projekty FMP będą wybierane w naborze zamkniętym, do którego będą zaproszeni beneficjenci wskazani w rozdziale 6 Programu. Ogłoszenie naborów planowane jest jesienią 2022 r., a zatwierdzenie projektów w pierwszej połowie 2023 r.

DOKUMENTY

Tytuł dokumentu	Rodzaj dokumentu	Data dokumentu	Lokalny numer referencyjny	Nr referencyjny Komisji	Pliki	Data wysłania	Nadawca
Programme snapshot 2021TC16RFCB011 1.1	Podgląd danych przed wysłaniem	2022-08-19		Ares(2022)5847213	Programme_snapshot_2021TC16RFCB011_1.1_pl_en.pdf Programme_snapshot_2021TC16RFCB011_1.1_en.pdf Programme_snapshot_2021TC16RFCB011_1.1_pl.pdf	2022-08-22	Lubieńska, Agnieszka